

Náplň volného času dětí a prevence sociálně patologických jevů

Renata Filipová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Renata FILIPOVÁ**
Osobní číslo: **H118061**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Náplň volného času dětí a prevence sociálně patologických jevů**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na problematiku využití volného času dětí;
- na možnosti předcházení vzniku sociálně patologických jevů;
- na postižení vztahu mezi volnočasovými složkami a to: relaxační, zábavnou, zájmovou a jejich projevem k prevenci.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvalitativní, kvantitativní, smíšený) zaměřený na zjištění, jak děti základních škol dokážou využívat svůj volný čas po skončení vyučování.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. **Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál, 2008.**

Hofbauer, B. **Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004.**

Kraus, B., Poláčková, V. **Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001.**

Matoušek, O., Kroftová, A. **Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998.**

Pávková, J. **Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2002.**

Riesel, P. **Lesk a bída drog. Olomouc: Votobia, 1999.**

Severe, S. **Co dělat aby se vaše děti správně chovaly. Praha: Portál, 2000.**

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. František Sýkora

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Renata Filipova¹

Jméno, příjmení studenta

V Brně 14.2.2014

Filip

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá využíváním volného času dětí a prevencí sociálně patologických jevů. Pokud dítě neví jak svůj volný čas efektivně využívat, může se začít nudit. Od nudy to je už jen kousek k nicnedělání nebo ještě hůře, k připojení se ke špatné vrstevnické skupině. Špatná parta dětí dokáže napáchat spoustu nedobrych a protizákonných činů včetně experimentování s návykovými látkami. V tomto případě se dá hovořit o sociálně patologickém chování.

Teoretická část se věnuje popisu volného času dětí, sociálně patologických jevů a prevencí sociálně patologických jevů. Praktická část je zaměřena na kvantitativní výzkum. Cílem výzkumu je zjistit, jak děti základní školy tráví svůj volný čas.

Klíčová slova: děti, volný čas, rodina, výchova, volnočasové instituce, sociálně patologické jevy, záškoláctví, šikana, kriminalita, vandalismus, drogová závislost, alkoholismus, závislost na internetu a televizi, prevence.

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with free time of children and prevention of social pathology phenomena. Children can easily get bored when do not know possibilities of spending free time. It is short path from boredom to “doing nothing” or even worse joining wrong peer group. Such a group can do plenty of illegal activities or commit crimes including usage of addictive substances. In this case we speak about social pathology behavior.

The theoretical part of this work describes free time of children, social pathology phenomena and prevention of socially pathological phenomena. The practical part is focused on a quantitative research. The aim of the research is to determine how primary school children spend their free time.

Keywords: children, free time, family, education, leisure institutions, social pathological phenomena, truancy, bullying, criminality, vandalism, drug addiction, alcoholism, internet and TV addiction, prevention.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji panu Mgr. Františku Sýkorovi za odbornou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VOLNÝ ČAS DĚTÍ	12
1.1 CHARAKTERISTIKA VOLNÉHO ČASU	12
1.2 FUNKCE VOLNÉHO ČASU	13
1.3 VLIV RODINNÉHO PROSTŘEDÍ NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DÍTĚTE.....	14
1.4 AKTIVNÍ TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	16
1.5 INSTITUCE A STŘEDISKA PRO VÝCHOVU VE VOLNÉM ČASE	17
1.6 PASIVNÍ TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	20
2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	22
2.1 CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ.....	22
2.2 VLIV ŠPATNÉ VRSTEVNICKÉ SKUPINY	22
2.3 ZÁŠKOLÁCTVÍ	23
2.4 ŠIKANA, AGRESE	24
2.5 DĚTSKÁ DELIKVENCE, KRIMINALITA MLÁDEŽE A VANDALISMUS	27
2.6 DROGOVÁ ZÁVISLOST, ALKOHOLISMUS, TABAKISMUS	30
2.7 ZÁVISLOST NA INTERNETU, ZÁVISLOST NA TELEVIZI.....	34
2.8 SHRNUTÍ.....	35
3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ U DĚTÍ	36
3.1 CHARAKTERISTIKA PREVENCE	36
3.2 INSTITUCE VE STRUKTUŘE PREVENCE	36
3.3 CÍLE PREVENCE	37
3.4 TYPOLOGIE PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH PROJEVŮ CHOVÁNÍ U DĚTÍ.....	37
3.5 PREVENCE V RODINĚ DÍTĚTE	41
3.6 PREVENCE VE ŠKOLE	42
3.7 PREVENCE NÁSILÍ A ŠIKANY	43
3.8 PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ	44
3.9 PREVENCE UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK	45
II PRAKTICKÁ ČÁST	47
4 METODIKA EMPIRICKÉHO VÝZKUMU	48
4.1 CÍL VÝZKUMU	48
4.2 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU	48
4.3 STANOVENÍ HYPOTÉZ	48
5 VLASTNÍ VÝZKUM	49
5.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	50
5.2 VERIFIKACE HYPOTÉZ	67
5.3 DOPLŇKOVÝ VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA POTENCIONÁLNĚ OHROŽENOU SKUPINU DĚTÍ.....	74
ZÁVĚR	79

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	81
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	85
SEZNAM GRAFŮ	86
SEZNAM TABULEK.....	87
SEZNAM PŘÍLOH.....	89

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je podrobný popis zaměřený na problematiku využívání volného času dětí a prevenci sociálně patologických jevů. Pokud dítě nedokáže svůj volný čas využívat v zákonném měřítku, přichází na řadu otázka sociálně patologického chování a nezbytná prevence.

Vznik sociálně patologického chování u dětí má přímou souvislost s trávením jejich volného času a především zájmu rodičů o to, co děti dělají. Obzvláště rodiče by se měli o své děti aktivně zajímat. Povídat si s nimi o tom, co mají rády, co dělají po škole, s kým se stýkají a kam chodí. Ke správnému trávení volného času je nezbytné dítě vést a připravovat.

V dnešní uspěchané době má většina rodičů na své děti čím dál méně času a zajímají se spíše o své zaměstnání nebo koníčky, než o vlastní děti. Myslí si, že peněžní kompenzace je pro ně to nejlepší, a výchovu nechávají pouze na škole.

Dítě také může vyrůstat v prostředí, kde sám rodič spadl do nějaké patologické závislosti, nebo je dítě nechtěné a rodič o něj nejeví vůbec žádný zájem. V takovém případě vzniká velice závažný problém. Nešťastné dítě nemá ze strany rodiče žádný vzor a začne si ho hledat mimo domov. Na dítě výrazně působí především jeho okolí. Zejména škola, učitelé, kamarádi nebo také internet, televize, knihy, které čte a hudba, kterou poslouchá.

Dítě, které neví, jak se svým volným časem naložit se „nudí“. Neví co ve svém volnu dělat a může být nesprávnou partou vrstevníků staženo a přiměno k napodobování jejich chování. Experimentují s drogami, šikanují své vrstevníky, páchají drobné krádeže a podobně. I když si dítě může uvědomovat, že toto chování není správné, je rádo, že mezi někoho zapadlo a má alespoň nějaké kamarády. Z tohoto důvodu by se tomuto tématu měla věnovat značná pozornost a snaha sociálně patologickému chování předcházet. Každé dítě by mělo být informováno a upozorňováno na možné následky a tresty špatného chování a jednání.

Ve své práci se budu věnovat i možnostem, jak u dětí sociálně patologickému chování předcházet. Především jejich rodiče by si měli uvědomit, že drahý mobilní telefon, nejmodernější počítač a další drahá elektronika nenahradí rodičovskou lásku a péči. Dítě, kterému takový zájem rodičů chybí, si tento nedostatek automaticky kompenzuje nějakým jiným způsobem.

V teoretické části bakalářské práce se budu věnovat charakteristice a vysvětlení základních pojmů týkajících se trávení volného času dětí. Dále charakteristice a vymezení některých sociálně patologických jevů, které mohou u dětí vzniknout. Negativním následkům tohoto chování, zdravotnímu riziku a nezbytné prevenci s tím spojené.

V praktické části se zaměřím na kvantitativní výzkum. Pomocí dotazníkového šetření se pokusím zjistit, jak dnešní děti tráví svůj volný čas. Šetření se bude týkat dětí na druhém stupni základní školy. Konkrétně zkoumání proběhne u dětí osmých tříd na základní škole Rousínov u Vyškova. Nakonec provedu analýzu, vyhodnocení zjištěných výsledků a ověření stanovených hypotéz.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS DĚTÍ

Nejpoužívanějším termínem v této bakalářské práci je pojem dítě. Dle Úmluvy o právech dítěte, přijaté dne 20. listopadu 1989 v New Yorku „*se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“ (Úmluva o právech dítěte, 109/1991 Sb., Čl. 1).

Volný čas každého dítěte představuje velkou výzvu a zároveň obrovské riziko. Je na každém dítěti, jak se rozhodne tento čas využít. „*Ve volném čase je možnost věnovat se činnostem, které máme rádi, baví nás, uspokojují, přinášejí radost a uvolnění*“ (Pávková a kol., 2008, s. 9).

Děti si při volnočasových aktivitách osvojují nové způsoby chování a získávají nové sociální zážitky. Vznikají nová přátelství.

„*Volný čas představuje oblast, kde dochází k významnému formování osobnosti člověka, která je neméně důležitá než působení prostřednictvím učení nebo práce.*“ (Spousta, 1994, s. 33).

Děti většinou nemají dostatek zkušeností a znalostí, do jakých volnočasových aktivit se vlastně mohou zapojit. Neumí si samy vybrat ze všech možných činností, které jim jsou nabízeny. Proto potřebují, aby jim někdo poradil a vedl je. Toto vedení ať už ze strany rodiče nebo učitele musí být přirozené. Nikdo by na dítě neměl naléhat. Dítě by si s pomocí dospělého mělo dokázat dobrovolně vybrat takové aktivity, aby dokázalo svůj volný čas prožívat plnohodnotně a přinášel mu radost a potěšení.

Prostředí, v němž dítě tráví svůj volný čas, může být různorodé. V první řadě se jedná o rodinné prostředí přímo v domově dítěte. Jako další je to škola. Po škole může dítě buď zůstat doma, vyrazit ven s kamarády nebo do zájmového kroužku, který navštěvuje.

Nynější vývoj volnočasových aktivit dětí však není velmi pozitivní. Dnešní děti jsou více pasivní a raději než jít ven s přáteli, sedí doma u televize nebo u počítače.

Na způsob trávení volného času působí i to, zda dítě žije ve městě či na vesnici. Ve městě má dítě více možností, může navštěvovat více kroužků, klubů nebo sdružení, než když žije na vesnici. Na malých vesnicích v dnešní době volnočasové instituce spíše zanikají.

1.1 Charakteristika volného času

Je mnoho možností, jak lze volný čas definovat. Proto jsem se rozhodla některé zde uvést.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vymezuje pojem volný čas následovně: „*Volný čas je významnou sociologickou, ekonomickou a pedagogickou kategorií a jeho smysluplné využívání přispívá k rozvoji osobnosti jedince, jeho zájmů a nadání. Často může pozitivně ovlivnit i budoucí profesní dráhu jedince a je významným prostředkem prevence rizikového chování, především dětí a mládeže*“ (MŠMT, 2014, [online]).

„*Volný čas (angl. leisure time) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Je to čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení*“ (Hofbauer, 2004, s. 13).

V pedagogickém slovníku je volný čas definován jako: „*čas, se kterým může člověk nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 274).

„*Pod pojmem volný čas se obvykle zahrnují: odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené*“ (Pávková a kol., 2008, s. 13).

„*Minulý, současný ani příští vývoj volného času nelze chápat jako lineárně pojatou cestu „vzhůru a vpřed“, ale jako způsob trvalého objevování nových možností a jako pokusy o řešení tradičních i nově se objevujících otázek*“ (Hofbauer, 2004, s. 12).

1.2 Funkce volného času

Každý autor uvádí trochu odlišné funkce volného času. Například Hofbauer (2004, s. 13) uvádí tyto hlavní funkce volného času: „*odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševních sil) a rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury)*.“

Dle německého pedagoga Horsta W. Opaschowského (Hofbauer, 2004, s. 15), jsou základní funkce volného času následující:

- Rekreace (rozptýlení, zotavení a uvolnění),
- Kompenzace (odstranění frustrací jinou činností, která nás naplňuje),
- Výchova a další vzdělávání (osvojování si nových znalostí a vědomostí),

- Kontemplace (rozjímání ve vlastní duši),
- Komunikace (počátky komunikace začínají v rodině, a dále se rozvíjí),
- Participace (podílení se na vývoji společnosti),
- Integrace (prorůstání do sociálních vztahů),
- Enkultura (kulturní, sportovní, umělecký, technický rozvoj sebe samých).

1.3 Vliv rodinného prostředí na trávení volného času dítěte

Rodina jako primární sociální skupina má ve výchově k volnému času dítěte zcela klíčové postavení. Jako první se dítě setká s volným časem ve své rodině. Ta ovlivňuje dítě nejen výchovou, ale i svým každodenním stylem života a společnými činnostmi rodičů s dětmi. Toto ovlivňování může být jak kladné, tak i záporné. Rodina se zásadně podílí na utváření osobnosti dítěte. „*Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu, začíná výchovou a vzděláváním, rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace*“ (Hofbauer, 2004, s. 56).

„*Rodiče slouží svým dětem jako vzory, buď pozitivní, nebo negativní. Rodiny, které neplní dobře svoji výchovnou funkci, se velmi často vyznačují nezájmem o to, jak dítě tráví svůj volný čas. V takové rodině je zvýšené nebezpečí, že se dítě dostane do vlivu nežádoucí vrstevnické skupiny, kde je jeho vývoj ohrožen*“ (Pávková a kol., 2008, s. 15).

Dále Pávková (2008) uvádí, že u dětí s vadami chování se jako důvody často vyskytují nekvalitní rodinná výchova a jednotvárné a nudné trávení volného času.

„*Absence pozitivních sociálních vazeb, nedostatek citu, pocit, že se o mne nikdo nezajímá a nikdo o mne nestojí, opakované neúspěchy ve škole, dlouhotrvající pocit nudy – to jsou vlivy, které formují jedince, s nimiž lze posléze snáze manipulovat a kteří často hledají a nalézají možnost seberealizace v sociálně závadném prostředí*“ (Pávková a kol., 2008, s. 16).

Trávení volného času v rodině zejména ovlivňuje velikost rodiny, počet jejích členů a vzájemné vztahy mezi nimi. Velmi záleží na úrovni bydlení a běžného vybavení domácnosti. Dalším důležitým faktorem je to, zda je rodina úplná či neúplná, rozvedená a dítě žije jen s jedním z rodičů.

Finanční náklady na volný čas dítěte s věkem vzrůstají. Jedním z důvodů, proč dítě nemůže trávit svůj volný čas tak, jak by chtělo je nedostatek financí v rodinném rozpočtu. Zejména v případě, když se jedná o navštěvování kulturních akcí. Nejčastěji se tento problém

vyskytuje v neúplných rodinách, kdy dítě žije jen s jedním z rodičů. Zvláště ženy samoživitelky nemají dostatek finančních prostředků na podporu zájmové nebo jiné volnočasové aktivity svého dítěte.

Dalším typem rodičů jsou ti, kteří jsou pracovně zaneprázdnění. O dítě neprojevují zájem, protože z důvodu pracovní vytíženosti „nemají čas“. Tito rodiče neví, jak a s kým jejich děti tráví čas. Spokojí se s tím, že je dítě venku s vrstevníky, ale už je nezajímá, čím se zabývají. Rodiče s dětmi v době letních prázdnin nejezdí na dovolenou a nechají je celý den bez dohledu na pospas. Děti takových rodičů jsou přímo ohroženy vznikem sociálně patologického chování.

Pokud rodiče pokládají své dítě za nechtěné, nebo je nemanželské, zanedbávané, rodiči citově vydírané nebo naopak od něj požadují nejlepší školní výsledky a neúspěch trestají, zanechává to na dítěti negativní trvalé následky.

„Žádoucím, dosud zdaleka nedosaženým cílem je poučený, aktivní zájem každé rodiny o to, aby její děti mohly svůj volný čas prožívat bohatě a smysluplně, na základě svého dobrovolného rozhodnutí a současně za citlivého vedení ze strany rodičů, případně dalších příslušníků rodiny“ (Hofbauer, 2004, s. 61).

Správná rodina by měla především své dítě podporovat, učit, inspirovat a podávat pomocnou ruku k vhodnému realizování volného času. Předně by se dítě mělo účastnit společných rodinných volnočasových aktivit.

Hofbauer (2004, s. 61-62) uvádí, jak správně působit na děti:

- Zapojovat děti do volnočasového chování rodičů: hrát s dětmi společenské hry, účastnit se domácích oslav a setkání s příbuznými, přáteli; společně navštěvovat zábavní a kulturní akce, chodit do divadla, do kina; jezdit na výlety a rodinné dovolené. Je naděje, že děti rodičů, kteří spolu pozitivně a aktivně trávili volný čas, budou v budoucnu se svojí vlastní rodinou takové chování sami napodobovat.
- Realizovat v rodině individuální i kolektivní zájmové aktivity: sport, turistiku, zájem o přírodu, vědu, kulturu a jiné činnosti.
- Citlivě a chápavě reagovat na potřeby, záliby a vlohy dětí: podporovat děti v jejich zájmech i mimo rodinu.

Z výše uvedeného vyplývá, že pro správný vývoj a rozvoj dítěte je důležité, aby rodiče věnovali svým dětem lásku, pozornost a dostatek vlastního času. Aby si s dětmi povídali a aktivně se zajímali o to, co a s kým ve volném čase dělají.

„Vstřícné rodinné prostředí v rozvoji volného času svých dětí tedy hraje a má hrát významnou úlohu. Rozvíjí individuální předpoklady dětí a podporuje jejich kontakty s dalšími prostředími. Bere v úvahu jejich volnočasové potřeby i zájmy a otevírá se pozitivním vnějším podnětům“ (Hofbauer, 2004, s. 64).

1.4 Aktivní trávení volného času

Pokud dítě tráví svůj volný čas aktivně, znamená to, že vykonává nějakou činnost. Může se jednat o fyzickou či psychickou aktivitu. Vše by však mělo záviset na dobrovolném a nenásilném rozhodnutí dítěte. Činnost by dítě měla bavit a přinášet mu potěšení.

Dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2002, s. 6) musí aktivní trávení volného času splňovat tyto funkce:

- aktivní postoj dětí k provádění této činnosti,
- náhrada jednotvárné zátěže (při výuce ve škole, dlouhém sezení),
- posilování zdravého životního stylu a zdraví.

Dále Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2002, s. 6-7) rozlišuje u dětí tyto aktivity:

- tělesná aktivita realizovaná organizovanou tělovýchovou a sportovní činností a neorganizovanou tělovýchovou a sportem,
- zájmová aktivita ve výtvarných, přírodovědeckých, hudebních, technických a dalších kroužcích,
- pohyb venku spojený s tělesnou činností (např. s turistikou),
- kolektivní aktivita prováděná na čerstvém vzduchu spojená s pohybovou námahou,
- potěšení kompenzující psychické napětí, které přispívá k rozvoji jedince.

Aktivní trávení volného času je základem pro zdravý životní styl a vývoj dítěte. Prvotní vzor pro aktivní trávení volného času dítě vidí ve vlastní rodině a následně ve škole.

Ideální situace je, když se dítě samo zajímá o volnočasové zájmové činnosti. *„Zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací. Rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně, podporuje seberealizaci. Jako součást volného času plní i úkoly zdravotně-*

hygienické. Může být prostředkem relaxace, odpočinku, duševní i fyzické rekreace a regenerace sil“ (Pávková a kol., 2008, s. 98).

Jednou ze základních možností, jak aktivně trávit volný čas je pobyt v přírodě. Příroda přináší nespočet možností a nových výzev. Ať už od pouhé procházky nebo výletu až po objevování nových míst a provozování mnoha sportů. V přírodě jsou také organizovány různé koncerty, divadelní vystoupení nebo ukázky historických bitev a mnoho jiných představení.

Pro děti jsou budovány hřiště a parky, kde si mohou ve volném čase hrát se svými vrstevníky. Dětská hřiště poskytují mnoho vybavení pro aktivní trávení času. Hřiště se dokonce dělí podle věku dětí, pro které jsou určena. Jedná se např. o pískoviště, která jsou určena těm nejmenším dětem až po hřiště vybavená například skateboardovými rampami nebo lezeckými stěnami, která jsou určena pro starší mládež.

Pro aktivní děti je nespočet možností, jak se ve volném čase bavit. Můžou navštěvovat koupaliště, plovárny a kryté bazény. Jsou pro ně budovány sportoviště, tělocvičny, tenisové kurty, cyklostezky. V zimě mohou chodit bruslit nebo lyžovat. Nabídka možností je velmi pestrá.

Dále Pávková a kol. (2008, s. 99) uvádí, že *„pro rozvoj zájmové činnosti žáků je třeba budovat ucelenou soustavu příležitostí k rozvíjení zájmů. Při vytváření této soustavy není hlavním ukazatelem množství nabídky zájmových činností, popř. útvarů, ale jejich kvalita, skladba, výběr a obsah, který má odpovídat nejnovějším výsledkům vědy, potřebám jedince i společenského rozvoje a možnostem místním.“*

1.5 Instituce a střediska pro výchovu ve volném čase

„Aktivity a instituce volného času se dnes uplatňují ve všech prostředích života a výchovy dětí a mládeže: v rodině a činnosti školy mimo vyučování, ve speciálních institucích a sdruženích, v obci a médiích jako dalších prostředích každodenního života. Všechny tyto dimenze jsou vzájemně spjaty svými vazbami“ (Hofbauer, 2004, s. 55).

Pokud dítě tráví svůj volný čas v některé z institucí, hovoří se o organizovaném trávení volného času. Institucí a středisek pro volný čas je v současné době nespočet. Mezi střediska volného času se řadí i školská zařízení, která se snaží děti motivovat, podporovat a vést ke správnému rozvoji jedince. Také obce a kraje napomáhají budování nových organizací pro volný čas.

Činnosti institucí a středisek pro volný čas se uskutečňují v širokém spektru zájmových a vzdělávacích aktivit. „Existují instituce a organizace, jejichž pracovní náplní je působit na děti a mládež ve volném čase a naučit je volný čas racionálně využívat. Toto ovlivňování je záměrné, má vymezený cíl, je plánovité, většinou dlouhodobé, splňuje požadavky, kterými lze vymezit výchovné působení. Hovoří se o pedagogickém ovlivňování volného času“ (Pávková a kol., 2008, s. 11).

Dle informací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2014, [online]) v roce 2012/2013 fungovalo na území České republiky celkem 310 středisek volného času. Střediska navštěvovalo o 13 tisíc účastníků více, než v předcházejícím roce. Celkem tedy 268,4 tisíc účastníků. Na činnosti středisek se podílelo celkem 14,5 tisíce ať už interních nebo externích pracovníků. Z údajů vyplývá, že střediska pro volný čas navštěvuje stále více zájemců.

„Při volnočasových aktivitách organizovaných institucemi a sdruženími se lze setkávat s mnoha vrstevníky i příslušníky starších generací, vytvářet četné kontakty a být zároveň chráněn před zdravotními, bezpečnostními, sociálními a výchovnými riziky“ (Hofbauer, 2004, s. 30).

Rovněž školy se snaží zapojovat děti do volnočasových a zájmových činností. Organizují například výlety do přírody, návštěvy muzeí a výstav. Pořádají sportovní a výtvarné soutěže, školní slavnosti, divadelní představení a mnoho dalších. Tímto se především snaží rozvíjet zájmy a talent dětí. Ve školách jsou rovněž zřizovány školní družiny a školní kluby.

Existuje mnoho institucí, středisek a sdružení, které se věnují volnému času dětí a mládeže. Několik z nich jsem si dovolila vybrat a podrobněji popsat.

Školní družiny:

Školní družiny fungují během školního roku. Rodiče se můžou dobrovolně rozhodnout, zda chtějí své dítě do družiny umístit. Dalo by se říci, že školní družiny hlídají děti „zaměstnaných“ rodičů.

Dle ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy jsou školní družiny: „školská zařízení, která poskytují zájmové vzdělávání žákům z jedné nebo několika základních škol podle vlastního vzdělávacího programu. Školní družina slouží výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování“ (MŠMT, 2014,

[online]). Ve školních družinách mohou děti hrát jak kolektivní, tak i individuální hry, věnovat se sportu a dalším aktivitám.

Z údajů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2014, [online]) vyplývá, že ve školním roce 2012/2013 fungovalo v naší republice celkem 3 974 školních družin. V tomto roce navštěvovalo družiny 269,9 tisíc žáků. Školní družiny jsou přednostně určeny pro žáky prvních až pátých tříd základních škol.

Školní kluby:

Školní kluby mají podobné zaměření jako školní družiny, ale jsou přednostně určeny dětem druhého stupně základní školy. Z tohoto důvodu se částečně odlišují formou svých činností. Vzhledem k věku svých účastníků jsou kluby založené zejména na dobrovolné účasti.

Údaje Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2014, [online]) říkají, že ve školním roce 2012/2013 fungovalo na území naší republiky 526 školních klubů, do kterých chodilo 44,9 tisíc žáků. Z údajů ministerstva vyplývá, že počet školních klubů i žáků, kteří je navštěvují, oproti předešlým letům mírně vzrostl.

Pávková a kol. (2008, s. 113-114) uvádí následující přednosti školních družin a klubů:

- vychovatelé jsou s žáky každý den v kontaktu,
- působení na žáky probíhá mimo sociální postavení rodiny,
- vychovatelé se můžou pravidelně setkávat s rodiči žáků,
- vychovatelé jsou pro svou práci dobře kvalifikovaní a spolupracují s ostatními pedagogy.

Sdružení dětí a mládeže:

Prozatím nejpočetnějším sdružením pro děti a mládež je **Junák** – svaz skautů a skautek. Jedná se o dobrovolné sdružení, které se zabývá výchovou dětí a mladých lidí. Oddíly junáka jsou založeny ve více než tisíci městech a vesnicích naší republiky. Junák má založeny tři skupiny podle věku dětí – světlušky a vlčata, skauti a skautky a rangers a roveři.

Úkolem junáku je působit na děti a mládež a „*vést je k duchovní, mravní a tělesné zdatnosti a připravenosti plnit svoje povinnosti k bližnímu, společnosti, vlasti, přátelství mezi národy. Velký důraz klade na pobyt v přírodě, na výchovu praktických dovedností,*

družnosti a sebekázně. Jeho hlavní cíle vyjadřují hesla Příroda – Sport – Kultura – Hry – Služba – Kamarádství – Romantika“ (Hofbauer, 2004, s. 107).

Junák také vydává několikrát do roka svoje časopisy a metodickou literaturu. O vytváření programu pro děti se starají dobrovolní vedoucí. Každý rok pro děti organizují mnoho táborů. V České republice má junák více jak 50 tisíc členů.

Druhým nejpočetnějším sdružením pro děti a mládež je **Pionýr**. Jedná se o demokratické, dobrovolné a samostatné sdružení, určené především pro děti a mládež. „*Zabývá se vzdělávací, kulturněvýchovnou, zájmovou a solidární činností, obhajobou a uspokojováním zájmů a oprávněných potřeb dětí a ostatních členů sdružení“ (Pávková a kol., 2008, s. 144).*

Přes léto pionýr organizuje pro své členy řadu táborů. Dále pořádá výchovné programy pro děti, dobročinné sbírky, dárcovství, pomoc. Snaží se do svých činností zapojovat také děti z dětských domovů. Činnost pionýra je celoroční, pravidelná, s pestrou nabídkou zájmových aktivit.

Nejstarší tradici tělovýchovných a sportovních organizací má jednoznačně **Sokol**. Byl založen v roce 1862, doktorem Miroslavem Tyršem. Sokol se snažil o harmonický vývoj fyzické, psychické i mravní stránky jedince.

V současné době realizuje sokol tělovýchovnou činnost s dětmi, mládeží ale i s dospělými. Cvičení je určeno všem a rozvíjí pohybové schopnosti. Součástí cvičení jsou základy gymnastiky, aerobik, cvičení s pomůckami, míčové hry, atletika, tance, jóga či bojová umění. Sokol také pořádá turistiku a výlety do přírody.

Další sdružení a instituce, neméně důležité jsou například: sdružení v oblasti umělecké tvořivosti, sdružení poznávání a ochrany přírody, sdružení technických činností, sdružení společenskovedních aktivit, náboženská sdružení. Institut dětí a mládeže, institut zájmového vzdělávání, domy dětí a mládeže. Funkce takových institucí jsou: zábava, odpočinek, výchova, zotavení, aj. Učí děti novým poznatkům a zkušenostem, formují jejich sociální vztahy.

1.6 Pasivní trávení volného času

Mnoho dnešních dětí má sklon trávit svůj volný čas sezením u televize, „surfováním“ po internetu, hraním počítačových her, nebo jen bezcílným „poflakováním“, které jim

zaplní velkou část dne a volného času. Rodiče na své děti totiž nemají mnoho času a dětem taková činnost vyhovuje. Nicméně chybí jim tak dostatek potřebného pohybu.

Děti vysedávající často před televizní obrazovkou jsou sice „zahlceny“ informacemi, ale jen málokdo si uvědomuje, že v celé té „záplavě informací“ se skrývá vlastně jen povrchnost, která se májí účinkem. (Kunák, 2007, s. 92)

Pasivní „vysedávání“ je znakem nezdravého životního stylu dětí, který vede k nadváze a další řadě zdravotních potíží. *„Následující pasivita, nezájem a nechť k tvořivé činnosti jsou velice nedobrym prožíváním času volna a mohou vést k mnoha dalším potížím v chování, při navazování vztahů, často i v nedostatku sebevědomí a sebeúcty“* (Pávková a kol., 2008, s. 118).

Rozmach jak tištěných (knihy, časopisy), tak i rozhlasových a televizních médií má na utlumení fyzické aktivity dětí obrovský vliv. Každodenní sledování televize narušuje správný vývoj dětí a brání v harmonickém rozvoji osobnosti. Může vést až k závislosti, dítě přestane mít zájem o jakékoliv pohybové a jiné aktivity.

Mnoho dětí nenavštěvuje a nevykonává žádnou organizovanou zájmovou nebo pohybovou činnost. Jejich volný čas není nikým a ničím organizován. Bohužel pasivní trávení volného času často vede ke vzniku sociálně patologického chování, kterému se budu věnovat v následující kapitole.

2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Ve volném čase dětí se stále častěji vyskytuje nuda, stres, frustrace a četné neshody jak s vrstevníky, tak i třeba s rodiči či učiteli. Tyto i mnohé další okolnosti vedou ke vzniku sociálně patologického chování.

Šikana, agrese, násilí, kriminalita, vandalismus, drogová závislost a další sociálně patologické jevy se staly faktickým problémem a hrozbou dnešní společnosti. Spousta lidí má z těchto trestných činů opravdový strach. Vyrůstá počet dětí a mladistvých páchajících trestnou činností a jejich věk se nebezpečně snižuje. V některých případech se zvyšuje krutost a agresivita trestných činů.

„Mladí lidé hledají a zkoušejí různé způsoby svého vstupu mezi dospělé a následného uplatnění mezi nimi, někdy však nenacházejí oporu ani u vlastních rodičů. Zůstávají „sami doma“ a musí se o sebe také postarat“ (Hofbauer, 2004, s. 46).

Dále Hofbauer (2004) uvádí, že někteří rodiče, z důvodu nezájmu, nepochopení a nerespektování potřeb a zájmů svých dětí můžou za to, že se jejich děti uchýlí k experimentování s drogami, toxikomanii, šikaně nebo tělesnému či duševnímu násilí a dalším sociálně patologickým jevům.

Záleží ovšem i na tom, zda dítě žije na vesnici nebo ve městě. *„Město je prostředím, v němž převažuje anonymita a odtazítost sociálních vztahů, někdy také nezávaznost a neodpovědnost vzhledem k sobě i svému okolí a projevují se sociálně patologické jevy“ (Hofbauer, 2004, s. 30).*

2.1 Charakteristika sociálně patologických jevů

Sociálně patologické jevy jsou společensky nežádoucí a především nebezpečné projevy chování, jako například: porušování sociálních norem, zákonů a předpisů; poruchy chování, šikanování, vandalismus, násilí, kriminalita, kouření, rasismus, alkoholismus, drogové závislosti, gamblerství a mnoho dalších. Sociálně patologické chování značně ohrožuje zdravý vývoj dětí a mládeže.

2.2 Vliv špatné vrstevnické skupiny

Vrstevnické skupiny vznikají od začátku povinné školní docházky a s věkem jejich smysl vyrůstá. Vrstevnická skupina je založena především na společných zájmech jejích členů. Dává svým členům pocit pochopení, jistoty, sebedůvěry a osamostatnění se.

„Vzhledem k tomu, že dlouhodobě probíhající proměna charakteru rodiny narušila její výchovné působení, a nezanedbatelný vliv na mládež získává parta, tj. vrstevnická skupina, (i další, často komerčně zaměřené) činitelé včetně vznikajících subkultur, ohrožení mládeže (především, drogami, násilím a šikanou) stoupá“ (MŠMT, 2001, s. 54).

U dětí se špatným rodinným zázemím je pozitivní přijetí do vrstevnické skupiny, často patologického charakteru, mnohem důležitější, než u dětí, o které jeví jejich rodiče aktivní zájem.

Vrstevnická skupina zásadně ovlivňuje chování svých členů. Aby dítě do vrstevnické skupiny zapadlo, musí nejen změnit svůj způsob vyjadřování, chování, oblékání, záliby a postoj ke škole. Musí si osvojit i řadu například negativních vlastností a činností, jako je kouření, požívání alkoholu a zneužívání návykových látek. Přijetím těchto patologických návyků dítě ztrácí vlastní osobitost a zdravý rozum.

Pod nátlakem skupiny dítě často páchá činy, kterých by za normálních okolností nebylo nikdy schopné. Parta dává dítěti pocit, že někam konečně patří. Díky vlivu špatné vrstevnické skupiny začnou děti chodit za školu a dopouštějí se sociálně patologického chování.

2.3 Záškoláctví

Podle Vašutové (2005) je záškoláctví „chození za školu“ nedodržení jednoho z hlavních pravidel školáka, které je velice podstatné. Důvody záškoláctví mohou být různé. Jedním z důvodů může být nepřipravenost na výuku a strach ze špatné známky. Dítě může mít také strach ze spolužáků nebo přímo z učitele. Následně vzniká odpor k chození do školy, který v dítěti tento strach vzbuzuje. Dítě, které chodí za školu, svým rodičům často lže, vymýšlí si výmluvy a podvádí je.

Bakošová (2008, s. 143) definuje záškoláctví následovně: *„Záškoláctví je (v širším smyslu) vyhýbání se školní docházce, neomluvená absence žáka ve škole bez ohledu na motiv a počet absencí. V užším smyslu jde o jednu z poruch chování, základem které je narušený vztah dítěte ke škole a učení.“*

Zdeněk Martínek (2009, s. 97) charakterizuje záškoláctví jako: *„úmyslné zmeškávání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku. Jde o neklasičtější poruchu chování, kdy se jedná o absenci ve škole bez řádného omluvení rodičů či lékařem.“*

Martínek (2009, s. 97) dělí příčiny záškoláctví následovně:

- záporný vztah ke škole – především školní neúspěšnost
- působení rodinného prostředí – nezájem o dítě
- trávení volného času a ovlivňování vrstevnickou skupinou – především špatnou partou dětí

2.4 Šikana, agrese

Šikana:

„Jen krůček chybí k propuknutí nudy, dlouhé chvíle, pocitům prázdna, nutkání vybit energii proti všemu a všem“ (Vážanský, 2001, s. 53).

Šikanování a násilí mezi dětmi se stává obrovským problémem. Chování dětí ovlivňují různé faktory. Především se jedná o prostředí, ve kterém žijí, o školu, kterou navštěvují a kamarády, se kterými se stýkají a tráví volný čas. V neposlední řadě děti ovlivňují média, tedy především televize a internet.

S rozmachem médií se k dětem dostává přes televizní obrazovku mnoho nevhodných a násilných filmů. Filmy propagující násilí, mají na nezkušeného, mladého člověka obrovský vliv. Některé děti si chtějí chování z takových filmů vyzkoušet na vlastní kůži a uchýlí se například k šikaně svých slabších vrstevníků. Obětí šikany se může stát v podstatě kdokoliv.

Definice šikany, kterou uvádí Říčan (1995, s. 26), zní následovně: *„Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo. Jako šikanování mohou být označeny také opakované posměšky nebo ošklivé poznámky o rodině. Jako šikanování však obvykle neoznačujeme občasnou rvačku nebo hádku přibližně stejně fyzicky vybavených soupeřů.“*

Výraz „šikana“ pochází z francouzského slova „chicane“. Označuje obtěžování, týrání, pronásledování, aj. (Říčan, 1995, s. 25).

Aktér šikany má přímý úmysl někomu psychicky či fyzicky ublížit, ponížit jej. Mezi aktérem a obětí šikany převládá nepoměr sil. Předmětem šikany bývají mnohdy něčím odlišní jedinci.

Dle Martínka (2009, s. 109) je šikana když „jeden nebo více žáků úmyslně nebo většinou opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“

Martínek (2009, s. 110-112) dále uvádí základní příznaky, že se jedná o šikanu:

- pokaždé jde o převahu síly nad obětí – převaha jak fyzické, tak psychické síly
- oběť šikany bere útok jako nepříjemný – napadený se snaží bránit
- agrese může být dlouhodobá i krátkodobá – může se jednat i o jednorázový čin

Aktéři šikany:

Co vlastně vede dítě k tomu, aby začalo šikanovat ostatní? Martínek (2009, s. 136-138) si myslí, že zásadní původ je v rodině a uvádí několik typů agresorů:

- agresor hrubý, fyzický – k šikanování své oběti používá hrubou sílu, většinou jde o jedince, který doma, v rodině prožívá obdobné jednání.
- agresor jemný, kultivovaný – tento agresor se v přítomnosti dospělé osoby (především učitele) dokáže chovat slušně, mile a vstřícně. Sotvaže učitel opustí třídu, pustí se jedinec do tvrdé šikany. Tento agresor má na páchání šikany své „sluhy“, aby v případě prozrazení šikany vždy vyšel bez úhony.
- agresor srandista – takový jedinec bere vše jako legraci. Pokud je přistižen při ubližování jinému spolužáku, brání se tím, že to byla „pouze sranda“.
- agresor spouštějící ekonomickou šikanu – jde o jedince, který vyrůstá v dobře finančně zajištěné rodině. Od rodičů mu však chybí dostatek lásky a pozornosti. Ve třídě se snaží získat vedoucí postavení díky svému majetku.

Oběti šikany:

Martínek (2009, s. 139-141) popisuje také oběti šikany:

- oběť na první pohled – tyto děti působí jiným dojmem než ostatní. Jsou slabé, malé, zrzavé, tiché, sedí samy v lavici, nebaví se s ostatními.
- oběť setrvávající dlouhou dobu pod ochranou matky – matka takového dítěte si nedokáže připustit, že dítě roste a vyvíjí se a snaží se za dítě vše dělat. Tím z něj činí nesamostatného jedince. Dokonce své dítě doprovází do školy, což se nelíbí ostatním spolužákům a dávají to dítěti jasně najevo.
- dítě s handicapem – jde o nejnadanější oběť, která se ve většině případů nedokáže sama bránit.

- dítě učitele – pokud sám učitel učí vlastní dítě, ostatní děti si myslí, že je mu nadřazováno. Z toho důvodu se dítěti snaží mstít.

Laca (2011, s. 135-136) uvádí nepříznivé následky šikanování u dětí:

- špatné tělesné zdraví – má nevolnosti, trpí nespavostí,
- má roztrhané a špinavé oblečení,
- trpí nechutenstvím,
- nesoustředí se, zhoršilo se ve škole,
- chodí za školu,
- zapomíná a ztrácí věci,
- trpí úzkostí a je vystrašené,
- pokusilo se o sebevraždu,
- objevují se u něj vady řeči – např.: koktá,
- je plačtivé aj.

V současnosti, s rychlým nástupem informačních technologií, nemusí být šikana jen o fyzickém kontaktu. V dnešní době lze šikanovat i přes mobilní telefony, pomocí výhružných či nenávisných SMS nebo za pomoci internetu, sociálních sítí a e-mailu. V tomto případě se dá hovořit o kyberšikaně.

Kyberšikana se stává závažnějším problémem, než „tradiční“ šikana. Aktéři kyberšikany jsou ukryti za svoji anonymitu, jednají pod vymyšlenou přezdívku, neznámou e-mailovou adresou nebo cizím telefonním číslem. Proto je odhalení a usvědčení agresora téměř nemožné. Na rozdíl od šikany může útok kyberšikany přijít kdykoliv a kdekoliv, není spjat s fyzickým prostředím.

“Výzkumy Univerzity Antverpy (2005-2006) ukazují, že útočníci tráví více času na internetu, a to bez dohledu rodičů, kteří se příliš nezajímají o to, k čemu internet jejich děti používají. Útočníky bývají častěji chlapci než dívky s dobrým sociálním statutem. Pachatelé kyberšikany jsou také obvykle původci tradičního šikanování. Zajímavý je poznatek, že kyberútočníci bývají často také sami oběťmi kyberšikany nebo jejími pozorovateli“ (E-bezpečí, 2014, [online]).

Nejčastější projevy kyberšikany:

- posílání urážlivých, výhružných nebo zastrašujících sms zpráv či e-mailů,
- zveřejňování fotografií nebo videí oběti za účelem zesměšnění nebo pomsty,

- vydírání pomocí mobilního telefonu nebo internetu,
- prozrazování cizích tajemství,
- obtěžování a stíhání oběti voláním nebo „prozváněním“,
- vytváření internetových stránek za účelem zesměšnit určitou osobu, aj.

Agrese:

Zvláštní podobou šikany, se kterou se děti setkávají je agrese. Dle Říčana (1995), je agrese vlastně naučená reakce, kterou si dítě osvojuje na základě vlastní zkušenosti, tedy toho, co vidí okolo sebe (například v rodině nebo v televizi). Agresivnímu jedinci jde především o to, dosáhnout za pomoci agrese stanoveného cíle. Pokud touto formou dosáhne úspěchu jednou, zapamatuje si ji a příště bude jednat podobně.

„Když dopustíme, aby mělo dítě úspěch se svým agresivním jednáním, vytvoří si mnoho agresivních scénářů. Další agresivní scénáře si vytváří podle toho, co vidí kolem sebe, hlavně v rodině, ale také ve škole, a samozřejmě na obrazovce“ (Říčan, 1995, s. 24).

Laca (2011, s. 118) uvádí faktory, které vedou k agresivnímu chování:

- dědičnost,
- biologické dispozice,
- psychické nemoci,
- požívání psychoaktivních látek,
- působení rodiny a okolí,
- různé negativní situace.

2.5 Dětská delikvence, kriminalita mládeže a vandalismus

Dětská delikvence:

Slovo delikvence pochází z latinského výrazu „delinquere“, který znamená „provinit se“. Slovem dětská delikvence se nejčastěji označuje trestná činnost dětí mladších patnácti let.

Také je označována jako „prekriminalita“.

„Rizikovým obdobím může být už začátek školní docházky, která je pro dítě náročná po stránce psychické i fyzické. Dítě se musí podřídit určitému režimu, autoritě učitele, začlenit se do kolektivu. Tyto požadavky však z různých důvodů dítě nemusí zvládat. Reaguje pak negativně, nebo naopak celou situaci zdánlivě zveličuje a chová se lhostejně“ (Jůva et al., 2001, s. 87-88).

Mladí delikventi porušují zákonné chování a způsobují svými činy újmu. Například odcizují předměty, které se jim líbí, nebo ničí ty, které se jim naopak nelíbí. Trestné činy mladých delikventů většinou nejsou moc promyšlené a jsou často páchané ve skupinách. Delikventi nejsou vzhledem ke svému věku trestně odpovědní. Věci získané delikventní činností si děti nejčastěji rozdělují ve skupině, nebo společně utrácejí ukradené peníze.

„Osoby mladší 15 let nejsou trestně odpovědné, spáchá-li však dítě mezi 12. až 15. rokem věku čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest, může se takovému jedinci uložit v občansko-právním řízení ochranná výchova, kterou uloží příslušný soud“ (NICM, 2014, [online]).

Kriminalita mládeže:

Kriminalitou mládeže je označována trestná činnost mládeže starší patnácti let, která však ještě nedosáhla plnoletosti. Také je označována jako „juvenilní delikvence“. Kriminalitou se rozumí překročení právních a společenských norem. Závažnost trestných činů se postupně s věkem stupňuje. Nejčastěji páchané trestné činy jsou: výtržnictví, násilí páchané na jednotlivci nebo skupině, krádeže, vandalismus, toxikomanie, gamblerství a jiné. Častěji než o samotě páchá mládež trestné činy ve skupině vrstevníků, kde se cítí být „silnější“.

Vašutová (2005) tvrdí, že původ kriminality u dětí je třeba hledat v první řadě v rodině mladého kriminálního.

Hladílek (2004) uvádí tyto faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mládeže:

- a) rodina – rozvrácená, neúplná, její členové jsou sami kriminálníci, nízké vzdělání a kvalifikace rodičů, nezájem o děti.
- b) vzdělání – velký počet kriminálně myslících dětí nedokončí základní školu, nebo do ní vůbec nechodí.
- c) ekologické faktory – kriminalita je páchána častěji ve velkých městech, kde je větší anonymita.
- d) vrstevnická parta – roste počet trestných činů spáchaných v partě.
- e) volný čas – nárůst volného času je spojený s neschopností dětí jej plnohodnotně využívat.

Kriminalita se dělí na:

- zjevnou = zjištěná trestná činnost.

- skrytou = trestné činy, které nebyly zjištěny; byly zatajeny.

„Osoby ve věku 15-18 let se označují jako mladiství a jsou ze zákona trestně odpovědné s jistým omezením“ (NICM, 2014, [online]).

Mühlpachr (2002) říká, že v posledních dvaceti letech se zvýšil počet stíhaných mladistvých až trojnásobně. Kriminální činy páchané mladistvými za použití násilí se vyznačují značnou brutalitou.

Vandalismus:

„Vandalismus je sociálně patologický jev, charakterizovaný logicky nezdůvodnitelným ničením různých hodnot, obvykle jen pro radost z ničení. Je specifickým projevem nepřímé agrese určitých sociálních skupin, zejména mládeže. Své jméno dostal vandalismus podle starogermánského kmene Vandalů, kteří v roce 455 n. l. zpusťošili Řím“ (Sochůrek, 2001, s. 8, 9).

Dle Sochůrka (2001) se vandalismus nejčastěji vyskytuje zejména u adolescentů. Nejvíce se objevuje v chlapeckých partách. Děvčata se na vandalismu podílejí jen ojediněle. Tyto chlapecké party ničí co je napadne – automobily, autobusové čekárny, lavičky, odpadkové koše, sedačky v dopravních prostředcích, hřbitovy, pomníky, dětská hřiště, dopravní značky, ubližují i živým zvířatům. Motivací takových činů je potěšení z ničení a získání lepšího postavení v partě. Vandal si takovým jednáním dokazuje svoji sílu a moc a snaží se „předvádět“ před ostatními členy party.

„Pachatelů je více než jeden, chlapci, vrstevníci, bez výrazných hodnot a zájmů, intelektově průměrných či podprůměrných, patrně členů party. Může jít o chovance nějakého kolektivního zařízení nebo mladistvé, žijící v rozvráceném rodinném prostředí, v nižší sociální vrstvě“ (Sochůrek, 2001, s. 9).

Sochůrek (2009, s. 84) uvádí tyto typy vandalismu:

- hrabivý – ničení automatů,
- taktický – pachatel chce upoutat pozornost,
- ideologický – upoutání pozornosti prostřednictvím „šokování“ veřejnosti,
- mstivý – pomsta za ublížení,
- hravý – sázka o to, kdo zničí více věcí,
- zlostný – projev zlosti a závisti.

Nejčastěji je vandalismus kvalifikován jako trestný čin výtržnictví. Pokud výše škody přesáhne hranici 5000 Kč., může být tento čin trestán podle Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., § 228 Poškození cizí věci.

2.6 Drogová závislost, alkoholismus, tabakismus

Drogová závislost:

„Drogová závislost patří mezi nejzávažnější sociálně patologický jev zejména proto, že zasahuje velké skupiny obyvatelstva, zejména mladé generace. Drogami nazýváme psychoaktivní látky, které mají rychlý vliv na chování, vědomí a náladu člověka“ (Sochůrek, 2001, s. 19,21).

Drogová závislost je *„psychický a někdy také fyzický stav, vyplývající ze vzájemného působení mezi živým organismem a drogou, charakterizovaný změnami chování a jinými reakcemi, které vždy zahrnují nutkání brát drogu stále nebo pravidelně pro její psychické účinky a někdy také proto, aby se zabránilo nepříjemnostem z jejího chybění. Tolerance může nebo nemusí být přítomna. Člověk může být závislý na jedné nebo více drogách“* (Drtil, 1978, s. 17).

Podle psychologického slovníku je droga *„látkou, která je požívána a zneužívána pro změnu nálady, vědomí, povzbuzení či tlumení somatopsychických funkcí. Ovlivňuje biochemické pochody v mozku. Při opakovaném užívání vzniká závislost. Při přerušení dávky vznikají abstinenční příznaky, které se projevují jako nepříjemné tělesné nebo psychické pocity“* (Hartl, Hartlová, 2000, s. 122-123).

Užívání drog v první řadě poškozuje zdraví početné skupiny populace, která s drogou přichází do kontaktu. Jedná se o poškození zdraví fyzického ale i psychického. Významně je ohroženo zdraví a především výchova dětí drogově závislých osob. Drogová závislost stojí za řadou spáchaných trestných činů. Jde především o krádeže (i ve vlastní rodině) nebo vloupání páchané narkomany za účelem získání financí na zakoupení drogy (Sochůrek, 2001).

Mezi dětmi a dospívajícími se stalo užívání drog nejen možným východiskem z nepříjemných osobních problémů, ale i módní záležitostí. Začínají s drogou experimentovat za účelem zlepšení si nálady a vyvolání halucinací. Neuvědomují si závažné důsledky způsobené užíváním drog. U drog podávaných nitrožilně hrozí především vysoké riziko onemocnění AIDS, zanesení infekce nebo otravy do těla či

nakažení se žloutenkou typu B a C. V nejhorším případě může dojít až k předávkování a úmrtí jedince.

Sochůrek (2001, s. 22) charakterizuje drogovou závislost takto:

- jde o silnou touhu látku užívat a pokračovat v tom za jakoukoliv cenu,
- osoba má snahu zvyšovat dávky, aby droga vyvolala stejný efekt, který dříve vyvolala nižší dávka,
- u člověka vznikla duševní nebo tělesná závislost včetně abstinčního syndromu.

Dále Sochůrek (2001, s. 22) uvádí tyto faktory, které způsobují vznik drogové závislosti:

- typ, charakter a dostupnost drogy – především se jedná o finanční dostupnost,
- struktura osobnosti – s užíváním drog začínají především lidé s problémy, kteří nevědí, jakým způsobem je řešit a propadají duševním poruchám,
- sociální prostředí – jedná se o špatné rodinné prostředí a vliv party, do které se dítě dostane,
- podnět nebo spouštěč – může se jednat o stres doma nebo ve škole, kladené vysoké nároky na dítě, které nezvládá a další tíživé situace.

Sochůrek (2001, s. 22-23) uvádí toto dělení drog:

- látky centrálně tlumivé – např.: alkohol,
- opiáty – např.: opium, heroin,
- stimulanty – např.: kofein, nikotin, kokain, pervitin,
- halucinogeny – např.: LSD,
- konopí – např.: marihuana, hašiš,
- inhalační drogy – např.: organická rozpouštědla,
- závislost na lécích.

Bakošová (2008) uvádí čtyři stádia závislosti na drogách:

1. Počáteční stádium – dítě začne experimentovat s drogou.
2. Varovné stádium (zaujetí drogou) – pravidelné užívání a občasné neužívání drogy.
3. Rozhodné stádium (rozvoj závislosti) – postupný rozvoj duševní a tělesné závislosti. Změna drogové tolerance, při neuzití drogy se projevují abstinční příznaky.
4. Konečné stádium – devastace osobnosti. Zánik stávajících vztahů a přátelství.

Alkoholismus:

Slovo alkohol původně prochází z arabštiny „al-kahal“. Konzumace alkoholu ve společnosti a mezi přáteli má velice dlouhou tradici. Společnost tuto konzumaci toleruje. Říká se, že je „proalkoholní“. *„Konzumace alkoholu je zabudována do většiny lidských rituálů, které provází člověka od narození po smrt“* (Mühlpachr, 2008, s. 81). Odmítnutí konzumace alkoholu je považováno za protispolečenské.

Za alkoholismus je považováno nadměrné požívání alkoholu, na kterém postupně vzniká závislost. Alkoholismus často vzniká u dětí v rodinách alkoholiků a tam, kde je akceptována následující výchova: Hladílek (2004, s. 24)

- autoritářská a moralizovaná,
- autoritářský otec a ochranná póza matky,
- potlačování osamostatnění dítěte,
- vyžadování úspěchů přesahujících schopnosti a inteligenci dítěte.

U takových dětí vzniká pocit méněcennosti, sebepodceňování a osamění, který si začnou kompenzovat nadměrným požíváním alkoholu. Další z mnoha důvodů, proč děti začnou pít alkohol je „předvedení se“ před kamarády, napodobování dospělých a pocit vyspělosti. Hodně opilostí vzniká mezi vrstevníky. K příznakům opilosti patří například: ztráta zábran, neovládání řeči a špatná koordinace pohybů.

Požívání alkoholu u dětí mladších deseti let je velice nebezpečné a může na dítěti zanechat trvalé zdravotní následky. Můžou se vyskytnout nemoci jater, trávicího ústrojí, otravy alkoholem nebo depresivní stavy.

Sak (2000) říká, že nejčastěji začínají děti konzumovat alkohol mezi 14. a 15. rokem.

„Podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí je chápán syndrom závislosti na alkoholu jako skupina jevů fyziologických (tělesných), behaviorálních (týkajících se chování) a kognitivních (týkajících se duševního života, zejména poznávání), v nichž přijímání alkoholu má u jedince mnohem větší přednost, než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více“ (Mühlpachr, 2002, s. 19). Závislé dítě má velice silnou touhu se alkoholem napít.

Nešpor (1994) uvádí tyto společné znaky užívání alkoholu a drog dětmi:

- doma mizení alkoholu, léků, peněz a cenností; drobné krádeže v obchodech,
- noví přátelé, kteří se vyhýbají setkání s rodiči,

- přátelé, kteří již drogy nebo alkohol užívají,
- nezájem o hygienu a svůj zevnějšek,
- zanedbávání školní docházky a zhoršení prospěchu,
- změny nálad, podrážděné chování, lhaní a konflikty s rodiči.

Drogy a alkohol jsou pro děti daleko nebezpečnější, než pro dospělé jedince. Dětské tělo se z jejich působení vyrovnává až už po psychické nebo fyzické stránce o mnoho hůře. V dětském věku stačí k otravě užít mnohem menší množství látky než u dospělého.

Tabakismus:

Tabák je návykovou drogou, ve světě je velice rozšířený. Tabák je obsažen v cigaretách, vodních dýmkách a doutnících. Tabákový kouř obsahuje velké množství škodlivých látek jako například: nikotin, dehet, formaldehyd, kyanid, dusičnany, arsenid nebo kysličník uhelnatý. Přitom psychický návyk vzniká jen na nikotin.

Nikotin má škodlivé účinky na zdraví aktivních ale i pasivních kuřáků. Při dlouhodobém kouření hrozí riziko kardiovaskulárního onemocnění, vzniku zhoubných nádorů a alergií. Především u dětí vzniká návyk velice rychle. Při silném kuřáctví hrozí až otrava. Ta se projevuje bolestí hlavy, pocitem na zvracení a závratí. V horším případě může způsobit špatnou činnost srdce.

Tabák bývá první drogou, se kterou se děti setkají. Mezi školními dětmi je kouření více rozšířené, než pití alkoholu. Děti se nejčastěji poprvé setkávají s cigaretou v rodině od starších sourozenců. Často sahají po cigaretě, aby se předvedly před spolužáky a dokázaly si, jak jsou „dospělé“.

Mühlpachr (2008) tvrdí, že kuřáctví je v přímé souvislosti s prospěchem ve škole, čím horší prospěch dítě má, tím je větší pravděpodobnost, že kouří.

Tabák, ale také alkohol je považován za „průchozí drogu“. To znamená, že děti z nich později přechází k nebezpečnějším drogám.

„Konzumace návykových látek není považována za protiprávní jednání. Jejich užívání osobami mladšími 18 let je ovšem považováno za nebezpečné chování. Navádění k užívání návykových látek, nebo podpora takového chování u osob mladších 18 let jsou zakázány a takové jednání je přestupkem nebo trestným činem. Zakázán je rovněž prodej tabáku a alkoholických nápojů těmto osobám“ (MŠMT, 2007, str. 9).

2.7 Závislost na internetu, závislost na televizi

Závislost na internetu a na sledování televize se vyznačuje podobnými znaky jako u osob závislých na užívání drog, gamblerství nebo bulimii. Jako základní znak každé závislosti se považuje „neschopnost ovládat své chování“.

Závislost na internetu:

S rozvojem nových technologií a postupnému připojování k internetu většiny dnešních domácností musela zákonitě vzniknout závislost na internetu. Právě u dětí taková závislost vzniká nejrychleji.

Z důvodu závislosti na internetu vznikl úplně nový pojem „netomanie“. Jedná se o psychickou závislost. U takto závislých dětí se vyskytuje ztráta sebeovládání a touha po jednání, které vnímá jako příjemné. Dítě dokáže na internetu trávit nadbytečné množství času bez určeného cíle. Cítí naléhavou potřebu stále kontrolovat svůj e-mail, připojovat se na sociální síť nebo hrát online počítačové hry. Jeho myšlenky se koncentrují na počítač a internet a ztrácí zájem o své přátele a okolí. Nastává i rapidní zhoršení školního prospěchu.

Mühlpachr (2008, s. 95-96) dělí obtíže vzniklé závislostí na internetu na: tělesné, duševní a společenské.

- Tělesné obtíže – poškození krční páteře a vady držení těla, dlouhé sezení ohrožuje krevní oběh, poškození zraku.
- Duševní obtíže – dlouhé vysedávání u internetu přetěžuje lidský organismus a způsobuje stres, jedinec se začne hůře soustředit a snižuje se jeho pozornost.
- Společenské obtíže – dítě komunikuje jen pomocí počítače a ztrácí potřebné sociální vazby, výrazně se snižují jeho vyjadřovací schopnosti.

„K rizikovým skupinám této závislosti patří hyperaktivní děti s poruchami pozornosti, děti se sklonem k násilí, mladiství patologičtí hráči, děti s nemocným pohybovým systémem a introvertní jedinci s tendencí zabývat se sebou samým“ (Sekot, 2010, s. 33).

Závislost na televizi:

Jsou děti, které vydrží před televizní obrazovkou vysedávat po celou dobu svého volného času. Jejich rodiče jsou rádi, že se o ně nemusí starat a nechají je bez omezení se dívat. O závislost se začne jednat, pokud děti začnou kvůli sledování televize ztrácet své přátele.

Raději, než jít ven, se koukají na televizi. Pokud právě nemohou televizi sledovat, jsou podrážděné, nervózní a mají špatnou náladu. Postupně se dostaví emoční otupění.

„Zvlášť patrné to je u dětí a mladistvých, kteří se chovají nemotivovaně, apaticky, neeticky, jejich hierarchie hodnot vykazuje egoistické uspořádání, neboť z jejich chování je patrné, že zevní vlivy u nich hrají dominantní roli“ (Mühlpachr, 2008, s. 97).

„Není nezvyklé, že lidé závislí na televizi, uzpůsobují svůj denní program programu televiznímu, žijí životy seriálových a jiných televizních a filmových hrdinů a to, co se děje v realitě, se jim stává cizím, obtěžujícím a nezajímavým“ (Mühlpachr, 2008, s. 97-98).

Z psychologického hlediska mají média, a především televize na děti obrovský vliv, který se projevuje především na páchání sociálně patologických činů. Při sledování agresivních filmů u dětí může vzniknout agresivní chování. V tom lepším případě se děti „jen“ mohou budít ze spaní a mít noční můry.

Při dlouhodobém sledování televize vznikají také zdravotní rizika spojená s nedostatkem pohybu, a velkého zatěžování očí. Děti rovněž klesají intelektové schopnosti a schopnost komunikovat s ostatními.

2.8 Shrnutí

Nejčastěji uváděné charakteristiky dětí a mládeže, které se vyznačují sociálně patologickým chováním, jsou: *„snížený intelekt, poruchy psychických funkcí, nezvládnutelnost vnitřních impulzů, agresivita, nedostatek osobní kázně, narušená citová sféra, neschopnost navazovat kvalitní citové vazby, dezintegrace osobnosti, sociální nepřizpůsobivost, deformovaná zájmová oblast a hodnotová orientace, sklony k užívání návykových látek, sklony ke kriminální činnosti a rodinná zátěž“* (Jůva et al., 2001, s. 93).

3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ U DĚTÍ

Nejvíce ohroženou skupinou vzniku sociálně patologického chování jsou děti. Děti jsou zvědavé, snaží se poznávat samy sebe, chtějí zkoušet nové věci. Právě proto v dětském věku má otázka prevence ten nejvyšší význam. Předmětem prevence je především děti ochránit před nežádoucím chováním, které obklopuje celou společnost. Důležitou úlohu v prevenci má rodina, škola ale i stát.

„Překonávat neschopnost a nepřípravenost dětí pozitivně realizovat svůj volný čas vyžaduje vytvářet pro ně dostatek přitažlivých nabídek, odstraňovat nezáměr a učit je, jak těchto možností využívat. Společným jmenovatelem je podpora ze strany dospělých, která má směřovat k tomu, aby se děti na činnosti aktivně podíleli, uměli se spoléhat sami na sebe a také v tomto smyslu „učili se být“ (Hofbauer, 2004, s. 46).

3.1 Charakteristika prevence

Dle pedagogického slovníku je prevence „soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům, zejm. onemocnění, poškození, sociálně patologickým jevům“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 178).

„Jde o systém opatření zaměřených na snižování, případně vyloučení rizika výskytu určitých životních situací, stavů, procesů, jevů, negativně působících na člověka nebo skupiny lidí, pod vlivem existujících životních, pracovních, sociálně-ekonomických podmínek a způsobu života. Prevence představuje kontinuální proces zaměřený na kladné ovlivňování zdraví prostřednictvím utváření životního stylu, duševních a sociálních potřeb“ (Liba in Emmerová, 2007, s. 64).

Prevence sociálně patologických jevů by v první řadě měla předcházet vzniku a dalšímu rozvoji patologického chování. Slovo prevence pochází z latinského slova „praeventus“, které znamená: zákrok předem.

3.2 Instituce ve struktuře prevence

Hlavním subjektem vykonávajícím primární a sekundární prevenci sociálně patologického chování u dětí školního věku je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Jak je uvedeno v metodickém pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, ze dne 20. srpna 2000, do prevence jsou zapojeny následující instituce:

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy,

- odbory školství, mládeže a tělovýchovy na krajských úřadech,
- základní, střední a speciální školy,
- školní družiny, školní kluby, domovy mládeže,
- střediska pro volný čas dětí a mládeže,
- pedagogicko-psychologické poradny a střediska výchovné péče,
- školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy.

Aktivita institucí systému prevence na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy je propojena s činností institucí v kompetenci dalších ministerstev, které prevenci také vykonávají. Podstatný význam pro prevenci mají i nevládní organizace. Ty vhodnou formou doplňují činnost orgánů veřejné správy. (MŠMT, 2000, s. 3)

3.3 Cíle prevence

Prevence se především snaží učit děti sociálně příznivému chování, aby předcházela vzniku sociálně patologického jednání u jedince nebo skupiny. Pokud již sociálně patologické jednání vzniklo, snaží se minimalizovat jeho následky.

Cíle prevence tedy jsou:

- výchova ke zdravému životnímu stylu,
- naučení se pozitivnímu sociálnímu chování,
- vedení k odmítavému vztahu k návykovým látkám,
- vedení k samostatnému a správnému rozhodování a řešení problémů,
- vedení k zodpovědnosti za své vlastní chování a činy.

3.4 Typologie prevence sociálně patologických projevů chování u dětí

Prevence se dělí na tři základní kategorie: primární prevence, sekundární prevence a terciální prevence. Primární prevence se dále dělí na specifickou a nespecifickou. Nejdůležitější prevencí je právě prevence primární.

Primární prevence:

„Primární prevence sociálně patologických jevů je koncepční, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, zaměřený

na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců i skupin.“ (Rydlo, Švardala, 2014, [online]).

Podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2009) jsou primární prevencí veškeré činnosti realizované za účelem předejít problémům a následkům spojeným se sociálně patologickými jevy, eventuálně snižovat jejich dopad a zabránit jejich rozšíření. Primární prevence by měla být ve škole nezbytnou součástí každodenního života.

Primární prevence je zaměřená na celou skupinu obyvatel, nebo na vybrané cílové skupiny, například děti. Jejím cílem je zabezpečit příznivý tělesný, duševní a sociální vývoj jedince. Zejména za pomoci poskytování informací, výchovy ke zdravému životnímu stylu a osvojení si kladného společenského chování. Snaží se co nejdéle odkládat první kontakt s drogou, kriminálními činy aj. Prevence se uskutečňuje nejčastěji ve škole, ve školských zařízeních a volnočasových institucích a především ve vlastní rodině.

„Jedná se o formování pevné vůle, s níž mladý člověk dokáže odmítat lákavé nabídky dealerů drog, odolávat přesvědčování členů sekt, chodit bez povšimnutí kolem hracích automatů atd. Preventivní charakter v tomto smyslu mohou mít všechny zásahy výchovných pracovníků do prostředí mající charakter pedagogizace prostředí.“ (Kraus, Poláčková, et al., 2001, str. 113).

Primární prevence u školních dětí je zvláště zaměřena na předcházení vzniku tohoto rizikového chování:

- záškoláctví,
- šikana, kyberšikana, agrese, násilí,
- kriminalita, vandalismus, delikvence,
- užívání návykových látek – drogy, alkohol, tabák,
- předcházení úrazů,
- poruchy příjmu potravy (bulimie, anorexie),
- xenofobie, rasismus,
- onemocnění šířící se krevní cestou – AIDS, žloutenka,
- netomanie, gambling, aj. (MŠMT, 2009, s. 8)

Oblast rizikového chování je velmi rozsáhlá a jednotlivé sociálně patologické jevy mají v mnoha případech vzájemné spojitosti. Jejich prevence proto vyžaduje: systémový přístup, důslednost, včasnost, komplexnost, vytrvalost a pružnost. (MŠMT, 2009, s. 5 a 8)

Dále se primární prevence dělí na:

- specifickou primární prevenci – jedná se o takové činnosti, které jsou přímo zaměřeny na konkrétní rizikové chování a mají jasně stanovenou cílovou skupinu (např. první setkání dítěte s drogou).
- nespecifickou primární prevenci – obecná prevence. Jedná se o veškeré činnosti, které snižují nebezpečí vzniku rizikového chování a podporují zdravý životní styl a harmonický rozvoj jedince. Jde o sportovní, zájmové a jiné volnočasové aktivity.

Při aplikování primární prevence u dětí je nejdůležitější:

- působit systematicky a dlouhodobě – musí se začít včas, nemělo by se spoléhat na jednorázové akce, musí se dbát na vhodnost sdělení pro jednotlivé věkové kategorie dětí,
- slučovat spojitost chování vůči legálním a nelegálním drogám – užívání alkoholu a tabáku úzce souvisí s užíváním nelegálních drog, pro děti tak ztrácí drogy nádech výjimečnosti,
- zaměřovat své působení na pozitivní varianty - na řešení, která jsou pro děti a mládež vyhovující a nejsou jen „požadavkem dospělých“; také je možné využít působení vrstevníků (tzv. peer programy),
- k učení používat moderní výukové techniky - na utváření sociálních dovedností, zvládání problémových situací, hraní rolí aj. Tvůrčí postupy, zapojující rozumové i emoční hlediska; aktivní přístup ve výuce zvyšuje šanci na ovlivnění postojů a vytváří lepší vztahy ve třídě (o drogách, 2014, [online]).

Neúčinná primární prevence se vyznačuje zastrašováním, předáváním informací bez bližšího vysvětlení, potlačováním diskuze s dětmi, pouhým sledováním filmů s námětem o prevenci, samostatně realizovanými jednorázovými akcemi.

Kalina a kol. (2003, s. 282) uvádí ve své knize tabulku vhodného a nevhodného přístupu k primární prevenci:

Tabulka č. 1 Vhodné a nevhodné přístupy k primární prevenci

Vhodný přístup	Nevhodný přístup
Podpora sebedůvěry, aktivity a hodnotných zájmů	Odstrašování, triviální „prostě řekni ne“
Kontinuální proces	Jednorázové akce
Zaměření na změnu postojů a chování	Zaměření pouze na poznatky
Živé (interakční) učení	Přednášková „nezáživná“ forma
Využívání směřodatných vzorů, pokud možno z blízkého okolí	Neosobitost, formalismus, stavění na „hvězdách“
Otevřená, hodnotně moderovaná diskuse	Potlačování diskuse
Zapojení do života místní komunity	Vedení „shora“ a mimo místní kontext
Realizaci navrhuje a řídí kvalifikovaní interdisciplinární odborníci v primární prevenci	Amatérismus realizátorů, náhodný výběr úzkých specialistů neškolených v primární prevenci

Pramen: Kalina a kol., Drogová závislost. 2003, s. 282.

Sekundární prevence:

Je orientována na kriminálně rizikové jedince, u kterých je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestných činů. Snaží se předcházet nežádoucímu chování u celé populace dětí. Jde o včasné rozpoznání a zachycení vzniku rizikového chování v počátečním stádiu. Například se zajímá o děti, které žijí v rizikovém a nevyhovujícím prostředí a snaží se zabránit rozšíření deviantního chování. Třeba, když jeden nebo oba z rodičů jsou alkoholici nebo drogově závislí, hrozí obrovské riziko, že se dítě vydá stejnou cestou.

Sekundární prevence může mít podobu poradenské činnosti (poradenská ambulantní pracoviště) nebo ústavní péče (výchovné ústavy, psychiatrické léčebny). Prevenci vykonávají speciální pedagogové, sociální pedagogové, sociální pracovníci nebo psychologové. (Jůva et al., 2001, s. 97-98)

Terciální prevence:

Je zaměřena na jedince, u kterých již patologické chování vzniklo. Terciální prevence se snaží zmírnit dopady následků nežádoucího chování a pokouší se zabránit recidivě trestných činů. Je zaměřena na poradenství, léčení či resocializaci rizikových jedinců. Terciální prevencí se zabývají specializované resocializační a reedukační organizace a poradny.

3.5 Prevence v rodině dítěte

Nejvýznamnějším způsobem prevence je řádná výchova dítěte v rodině. Dítě se na svět rodí nepřipravené, proto by výchovné působení na dítě mělo začít ihned po jeho narození. Rodina hraje prvořadou roli ve formování osobnosti dítěte. Ve správně fungující rodině se rodič nesmí bát být na dítě, pokud je to třeba, dostatečně přísný a musí využívat svoji autoritu k tomu, aby vychoval „dobrého“ člověka. Především ale děti potřebují cítit rodičovskou lásku a zájem ze strany rodičů.

Rodiče musí se svými dětmi trávit dostatek času, jít jim příkladem, aby měly správný vzor a učily se vhodnému chování. Dítě si nejlépe pamatuje to, co a jak rodiče dělají, a poté se je snaží napodobovat. Proto by se měli rodiče chovat tak, jak chtějí, aby se později chovaly jejich děti. Správně fungující rodina je především založena na pevném spojení obou rodičů, kteří zajišťují příjemnou rodinnou atmosféru pro výchovu svých dětí.

Naopak časté hádky a konflikty v rodině, které přenáší rodiče na děti, mají u dětí za následek sklon k úniku z rodinného prostředí. Takové děti se často připojují ke špatné vrstevnické skupině a můžou začít páchat kriminální činy či spadnout do drogových nebo jiných závislostí. Děti často páchají trestné činy jen proto, aby si jich rodiče nebo okolí všimlo. Snaží se na sebe upozornit, čímž vlastně „volají o pomoc“.

Rodiče by se neměli bát s dětmi mluvit o návykových látkách, šikaně a ostatním sociálně patologickém chování. Děti by měly být od svých rodičů včas a kvalitně informovány a poučeny o všech rizicích, které jim život přináší. Neméně důležité je, že by rodiče měli dbát o to, aby měly jejich děti kvalitně a smysluplně vyplněný volný čas.

Významným činitelem ve výchově je rodičovský dozor. Znamená to, jak moc jsou rodiče informovaní o tom, co jejich dítě ve svém volném čase dělá, s kým se stýká, kdy a v jakém stavu se vrací domů. Čím méně se rodiče zajímají o to, co jejich dítě ve volném čase dělá,

tím vzniká větší pravděpodobnost, že se začne dopouštět v raném věku i opakovaných trestných činů. (Mühlpachr, 2008).

Cílem prevence v rodině dítěte je aktivní zapojení rodičů „do prevence rizikových projevů chování, a to prostřednictvím dostatečného informování a aktivitami specificky zaměřenými na tuto cílovou skupinu“ (MŠMT, 2009, str. 7).

3.6 Prevence ve škole

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy má klíčové postavení při uplatňování školní primární prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v ČR. Školní vzdělávání se významně projevuje na utváření lidské osobnosti. Škola neplní jen vzdělávací funkci, ale také výchovnou. Proto je nejvhodnějším místem v oblasti prevence sociálně patologického chování u dětí. Při výkonu prevence musí brát ohled na věk dítěte a měla by spolupracovat s rodiči. Škola má povinnost informovat rodiče o možném ohrožení jejich dětí.

Zásadním prostředkem prevence v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je „Minimální preventivní program“, který je soubornou složkou v provádění preventivních činností v základních školách, středních školách a speciálních školách. Jeho realizace je pro každou školu povinná a podléhá kontrole České školní inspekce. (MŠMT, 2000, s. 2)

K hlavním aktivitám školských zařízení, řídicích se Minimálním preventivním programem patří:

- soustavné vzdělávání školních metodiků prevence a dalších pedagogických pracovníků především v preventivní výchově a v řešení problémových situací souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů,
- zavádění etické a právní výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu, aj. do výuky,
- uplatňování různých metod působení na jednotlivce a skupiny dětí a mládeže orientovaného na podporu a rozvoj jejich osobnosti a sociálního chování,
- vytváření podmínek pro využití volného času dětí a mládeže,
- součinnost s rodiči v oblasti prevence problémů ve vývoji a vzdělávání dětí a mládeže,
- organizování preventivních činností a programů namířených na jednotlivé rizikové skupiny dětí a mládeže,

- poskytování poradenství školního metodika prevence a výchovného poradce žákům a jejich rodičům.

Minimální preventivní program je pravidelně jednou za rok vyhodnocován. (MŠMT, 2000., s. 2-3)

„Problematika rizikových projevů chování je rozsáhlá, jednotlivé jevy mají v mnoha případech vzájemné vazby. Jejich prevence vyžaduje systémový přístup, komplexnost, včasnost, vytrvalost, důslednost a pružnost“ (MŠMT, 2009, str. 5).

Učitel na základní škole má velký vliv na vývoj a formování osobnosti žáka. Může rychle a včas reagovat na vzniklé problémové chování. Téma prevence sociálně patologického chování může zavést do svého předmětu a náležitě děti informovat. Školy, kde je zaveden kladný přístup k žákům, dosahují v oblasti prevence lepších výsledků.

„Školy, v nichž je dětem věnován dostatek individuální pozornosti, v nichž je posilována spolupráce mezi dětmi, v nichž je posilována vazba každého dítěte na školu, školy, v nichž jsou učitelé intenzivně angažovaní na výuce a v nichž se potřebným dětem poskytují poradenské a jiné služby propojující školu s rodinou a komunitou, jsou školami, které udělaly mnoho pro odvrácení rizika, že se děti vydají na kriminální dráhu“ (Matoušek, Kroftová, 2003, str. 277).

Je nutné, aby pedagogové byli dostatečně odborně vzdělaní, kvalifikovaní a uměli s dětmi flexibilně a otevřeně komunikovat. V rámci prevence se proto zúčastňují různých vzdělávacích kurzů, seminářů a školení zaměřených na aktuální problémy dětí a mládeže ve školním prostředí.

„Účinná prevence nemá strašit, zakazovat nebo přikazovat, má pravdivě vysvětlovat, objasňovat a nabízet jiné možnosti“ (Emmerová, 2007, s. 74).

3.7 Prevence násilí a šikany

Prevence v této sféře by měla především zahrnovat osobní příklad rodičů. Dítě se od nich může naučit nenásilně řešit neshody a jiné konflikty. Velmi nevhodný je v tomto případě vliv médií. Násilí se objevuje čím dál častěji i v programech, které jsou určeny pro děti. Televizní pořady se předhánějí svou brutalitou. Pro dětskou psychiku je takové působení daleko nebezpečnější, než pro dospělé. Dítě ještě nedokáže porozumět tomu, že není vhodné se chovat agresivně podle svých televizních hrdinů. Rodiče by proto měli své děti

před těmito negativními vlivy chránit a dětem vysvětlit, že takové chování není žádoucí. (Nešpor, Csémy, 2003, s. 22)

Vždy je lepší násilí a šikaně mezi dětmi předcházet, než je později složitě řešit. Každá škola by proto měla mít svůj účinný postup, jak takovému chování předcházet. Příčin vypuknutí násilí a šikany na škole může být mnoho. Šikanování může nepřímo podporovat například nevšímavost a nechut' kantorů při šikaně zakročít a řešit ji. Proto by se mělo dětem především naslouchat, aby měly pocit, že jim někdo rozumí a opravdu jim chce pomoci.

Jednou z prvořadých povinností školy je předcházet všem projevům násilí a šikany mezi žáky. Především by se neměly podceňovat první známky násilí nebo šikanování. K tomu je nutné, aby o problematice násilí a šikanování byli co nejlépe informováni a poučováni všichni žáci, učitelé, vychovatelé, výchovní poradci a ředitelé. Každý žák by měl vědět co je a co není šikanování, znát možnosti, jak se zachovat, když je ohrožován útočníky. Neméně důležité je vědět, kam se může obrátit o pomoc. (Svoboda, 2014, s. 62, [online])

Bakošová (2008, s. 149) uvádí činnosti, které mohou pomoci při řešení násilí a šikany ve škole:

- zajistit solidaritu se žáky, kteří jsou vyloučeni z kolektivu
- podpořit autoritu učitele
- podpořit demokracii ve třídách
- zabezpečit ochranu před násilím z médií
- zavést školní dozor
- pracovat s agresory a oběťmi
- vyhodnocovat případy násilí a šikanování společně s žáky
- zajistit spolupráci s rodiči, policií, sociálním pracovníkem, psychologem a psychiatrem

3.8 Prevence záškoláctví

Škola znamená pro každé dítě velkou zátěž, při které se musí postupně vyrovnávat s nároky, které na něj klade. Pro dítě, které pochází například z problematické rodiny, kde mu rodiče nevěnují potřebnou pozornost a nesledují jeho školní docházku, může být zvládnutí učiva mnohem náročnější. U dítěte se může objevit negativní vztah ke škole, až

začne cíleně chodit „za školu“. Další příčinou záškoláctví může být také strach ze spolužáků a mnoho dalších důvodů.

Školy většinou začínají záškoláctví řešit až tehdy, když začne být množství zameškaných hodin žáka neúnosné. V prevenci záškoláctví je nutná úzká spolupráce mezi školou a rodiči záškoláka. V první řadě se musí zjistit, proč vlastně dítě začalo chodit „za školu“. V tomto případě je nutná otevřená komunikace mezi žáky, rodiči a učiteli.

Učitel by si měl všímat častější absence žáků již na jejím začátku. Měl by kontaktovat rodiče a zjistit, proč dítě chybí ve škole a zda je vše v pořádku. Při zjištění problému by měl rodiče informovat o možnostech řešení s odborníkem (například: se školním metodikem prevence nebo pedagogicko-psychologickou poradnou).

Blíže řeší prevenci záškoláctví „metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Čj.: 10194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“.

„Na prevenci záškoláctví se podílí třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka“ (MŠMT, 2002, s. 1).

Součástí prevence je:

- pravidelné zpracování nepřítomností žáků,
- spolupráce s rodiči nebo jinými zákonnými zástupci,
- rozbor důvodů záškoláctví a přijetí vhodných opatření,
- rozhovory s žáky,
- součinnost se školním psychologem a pedagogicko-psychologickými poradnami,
- součinnost s orgány sociálně-právní ochrany dětí aj. (MŠMT, 2002, s. 1)

3.9 Prevence užívání návykových látek

„Závislost lze navodit u každého jednotlivce – neexistuje struktura osobnosti, která by stoprocentně před závislostí chránila nebo ji stoprocentně předurčovala. Rizikovými a protektivními faktory jsou zejména osobnostní charakteristiky. Riziko zvyšuje nízké sebevědomí a sebehodnocení, nízká výkonnost, nedostatek asertivity a schopnosti čelit tlaku vrstevníků, poruchy chování, nevhodné sociální vazby, úzkostnost, stres a jeho špatné zvládání, nezdrženlivost, sklon k depresím, ale i zdravotní handicap“ (Kalina a kol., 2003, s. 274).

S prevencí užívání návykových látek je nutné začít již v raném věku v rodině dítěte. Dítě by mělo od rodičů slyšet a především vidět, že návykové látky jsou nebezpečné a není dobré si s nimi začínat. Je nutné, aby děti věděly, že většina jedinců návykové látky neužívá a že takové chování není běžné.

Primární prevence u užívání návykových látek má za úkol předejít užití takové látky u dětí, které s ní dosud nepřišly do kontaktu. Popřípadě se snaží tento kontakt alespoň co nejvíce oddálit. Užívání návykových látek by nemělo být společensky akceptovatelnou formou chování. V současnosti se spíše u dětí setkáváme se situací, kdy si myslí, že užívání návykových látek je „normální“ a dělá to každý.

Sekundární prevence se snaží předcházet vzniku a zabránit rozvoji závislosti u dětí, které již s návykovou látkou přišly do kontaktu. Snaží se předejít zdravotnímu poškození, které je s užíváním spojené a vyžadovalo by následnou léčbu.

Terciální prevence se snaží předcházet zhoršování stavu, vážným a trvalým následkům a poškození zdraví u závislých jedinců. Náprava se provádí resocializací a rehabilitací, musí být cílená a systematická.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODIKA EMPIRICKÉHO VÝZKUMU

Pro sběr dat byl použit kvantitativní výzkum. Výzkum proběhl formou anonymního dotazníkového šetření na základní škole v Rousínově u Vyškova. Dotazník (příloha č. 1) obsahoval celkem 16 uzavřených i otevřených otázek.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak děti základní školy v Rousínově u Vyškova tráví svůj volný čas, zda jsou s trávením svého volného času spokojeny a kdo je nejvíce při volbě způsobu trávení volného času ovlivňuje. Výzkumný vzorek respondentů zahrnoval děti osmých tříd základní školy.

4.2 Popis zkoumaného vzorku

Pro výzkum jsem si zvolila děti osmých tříd základní školy v Rousínově u Vyškova. Na této základní škole jsou celkem tři osmé třídy a navštěvuje je 61 žáků z Rousínova a přilehlých vesnic. Dotazníky jsem osobně předala panu řediteli základní školy. Pan ředitel sám při výuce dětem dotazníky rozdál a požádal je o jejich vyplnění. Jakmile byly všechny vyplněné, kontaktoval mne a dotazníky jsem si vyzvedla.

4.3 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1

Dnešní děti tráví většinu svého volného času hraním počítačových her a na sociálních sítích.

Hypotéza č. 2

Většina dětí je s trávením svého volného času spokojena.

Hypotéza č. 3

Rodiče se svými dětmi netráví dostatek času.

Hypotéza č. 4

Chlapci častěji používají počítač k hraní her než dívky.

5 VLASTNÍ VÝZKUM

Dotazníkového šetření se celkem zúčastnilo 61 žáků osmých tříd základní školy v Rousínově u Vyškova. Možná i z důvodu, že dotazníky dětem předával sám pan ředitel základní školy, byla jejich návratnost 100%. Ovšem stalo se, že žáci některou otázku ať už záměrně nebo ne přehlédli, a nechali ji nevyplněnou. Některé děti si vymyslely svoji vlastní odpověď.

Dotazník obsahoval celkem 16 otevřených i uzavřených otázek. Odpovědi z dotazníků byly sečteny do tabulek a přepočteny na procenta. Z každé tabulky byl pro lepší přehlednost ještě vytvořen graf. Jedna odpověď na jednu otázku znamenala jeden bod. Pokud bylo u jedné otázky vybráno více odpovědí, například dvě, byla započítána polovina bodu pro každou z odpovědí. Tři vybrané odpovědi představují třetinu bodu pro každou vybranou volbu.

Příklad:

Otázka má tři možnosti odpovědí a to: A, B a C, na otázku odpovídá 5 respondentů. Příklad výpočtu je následující:

Tabulka č. 2 Příklad výpočtu

Respondenti	Odpovědi na otázku	A	B	C	Celkem
1	A	1	0	0	1
2	A	1	0	0	1
3	B	0	1	0	1
4	B / C	0	0,5	0,5	1
5	A / B / C	0,333	0,333	0,333	0,999
Součet bodů		2,333	1,833	0,833	4,999
Procenta		46,7%	36,7%	16,7%	

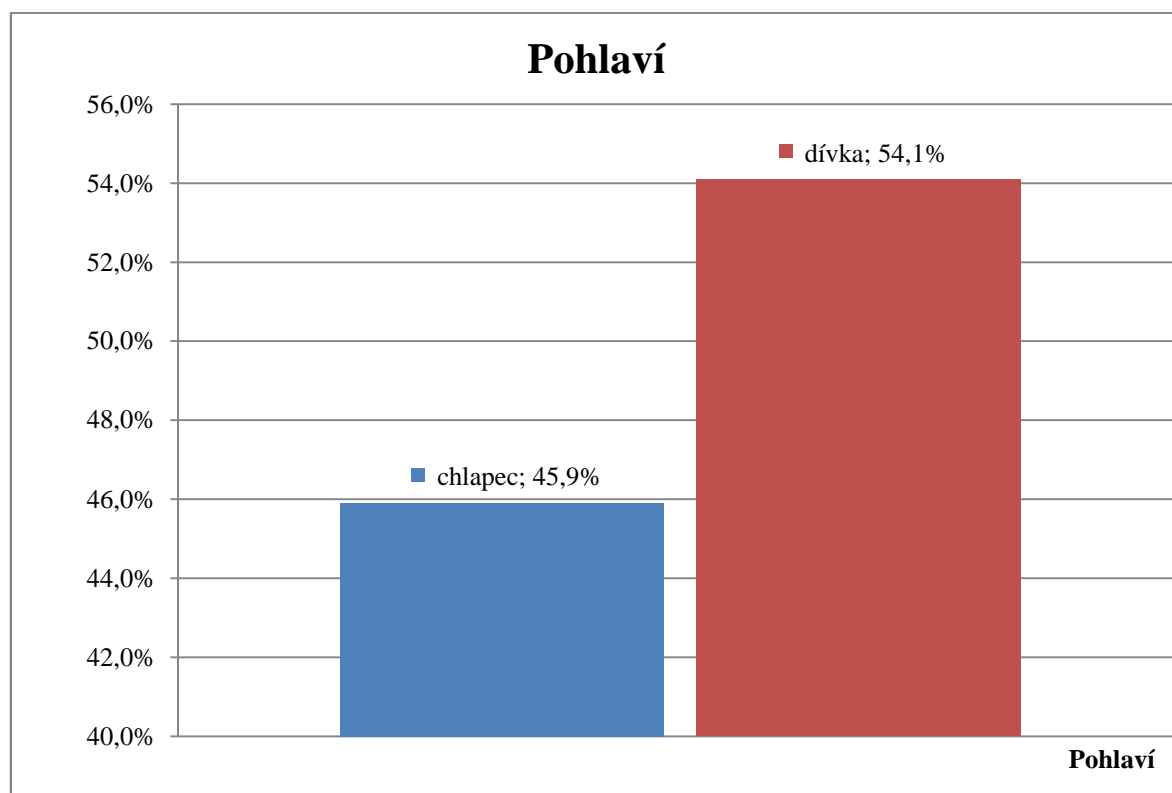
5.1 Vyhodnocení dotazníku

Otázka č. 1: Pohlaví

Tabulka č. 3 Respondenti dle pohlaví

Pohlaví	Počet	Procenta
chlapec	28	45,9%
dívka	33	54,1%
celkem	61	100,0%

Graf č. 1 Respondenti dle pohlaví

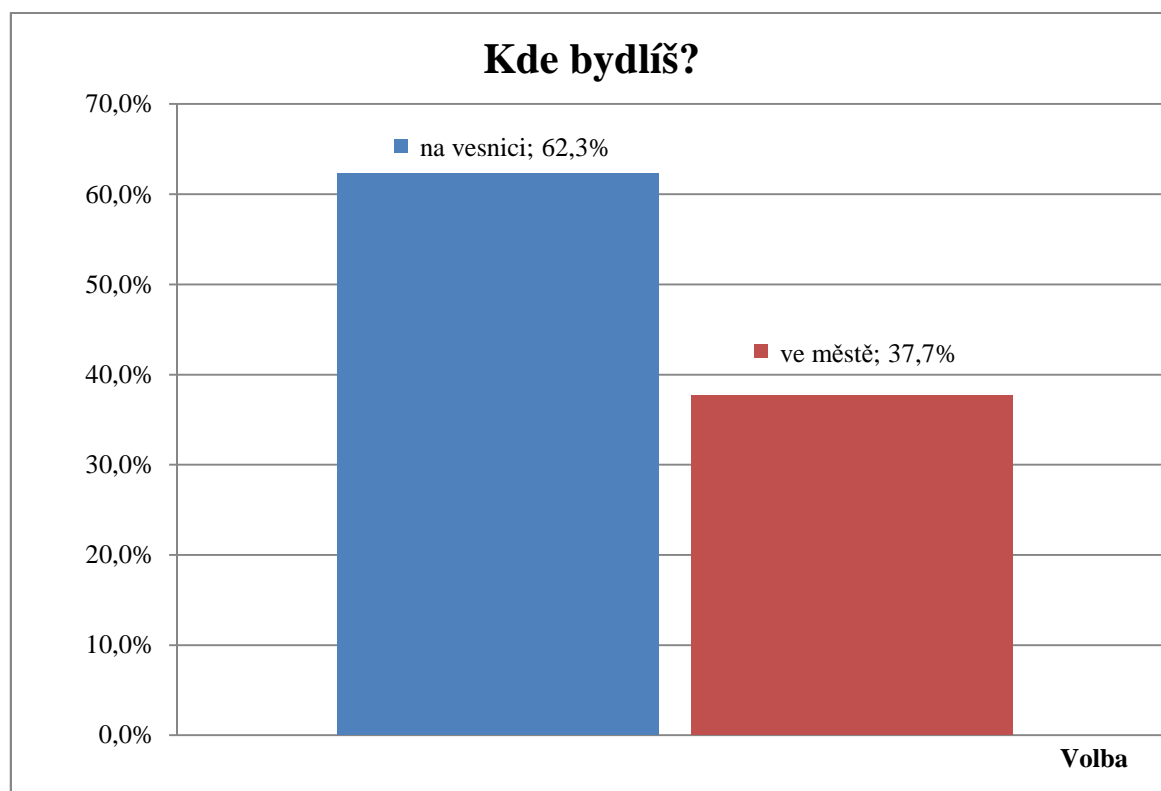
Jak je z tabulky č. 3 a grafu č. 1 patrné, dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 61 žáků, z toho 28 (45,9%) chlapců a 33 (54,1%) dívek.

Otázka č. 2: Kde bydlíš?

Tabulka č. 4 Respondenti dle bydliště

Volba	Počet	Procenta
na vesnici	38	62,3%
ve městě	23	37,7%
celkem	61	100,0%

Graf č. 2 Respondenti dle bydliště

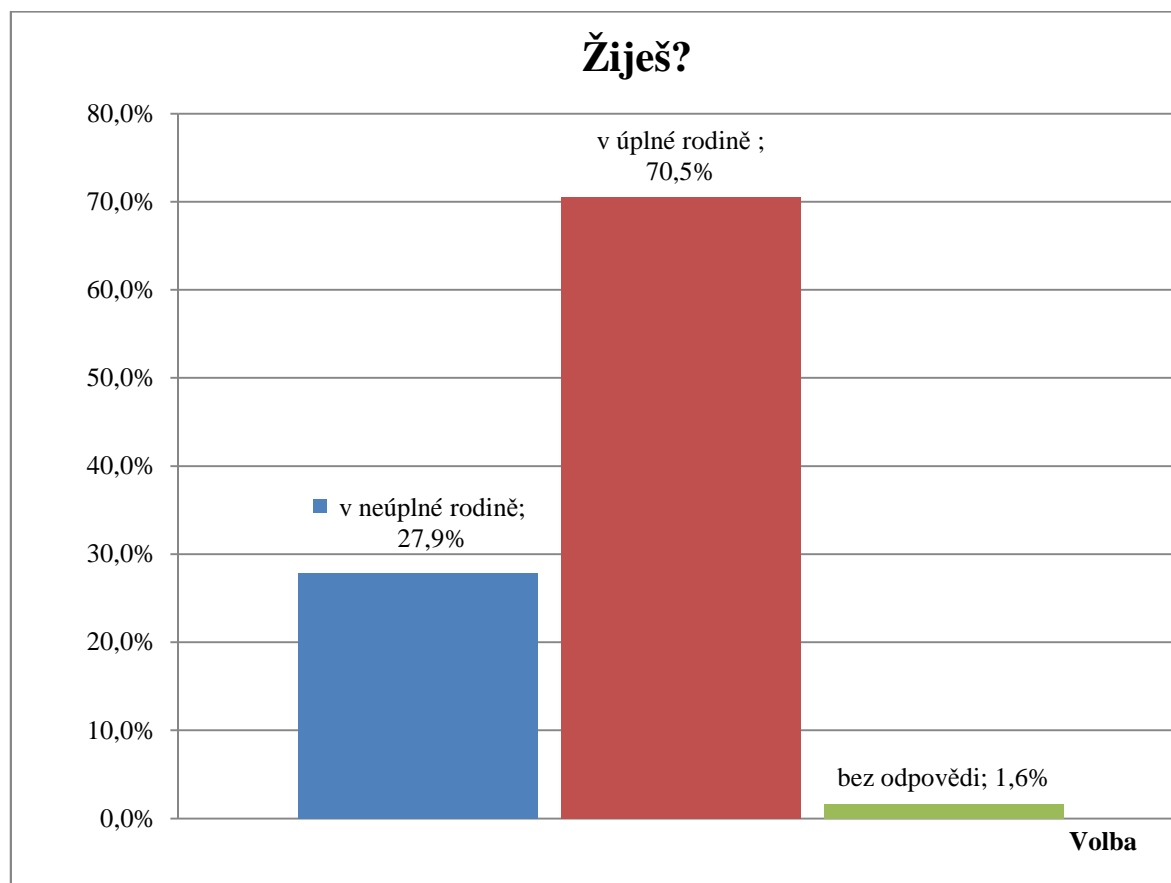
Jak je z tabulky a grafu patrné, více respondentů pochází z vesnice, celkem 38 (62,3%). Ve městě potom žije 23 (37,7%) respondentů.

Otázka č. 3: Žiješ?

Tabulka č. 5 Respondenti dle rodiny, ve které žijí

Volba	Počet	Procenta
v neúplné rodině	17	27,9%
v úplné rodině	43	70,5%
bez odpovědi	1	1,6%
celkem	61	100,0%

Graf č. 3 Respondenti dle rodiny, ve které žijí

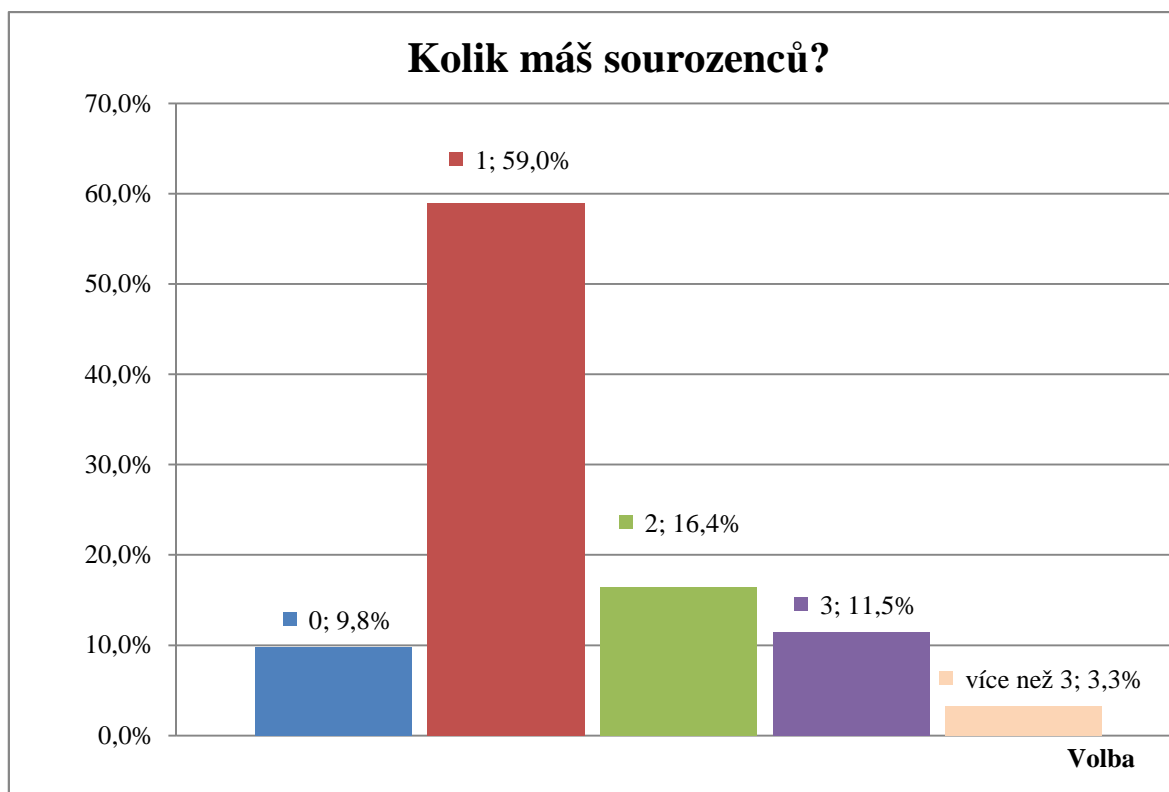
Z tabulky a grafu vyplývá, že celkem 17 (27,9%) respondentů žije v neúplné rodině, 43 (70,5%) v úplné rodině a 1 (1,6%) na položenou otázku neodpověděl.

Otázka č. 4: Kolik máš sourozenců?

Tabulka č. 6 Respondenti podle počtu sourozenců

Volba	Počet	Procenta
0	6	9,8%
1	36	59,0%
2	10	16,4%
3	7	11,5%
více než 3	2	3,3%
celkem	61	100,0%

Graf č. 4 Respondenti podle počtu sourozenců

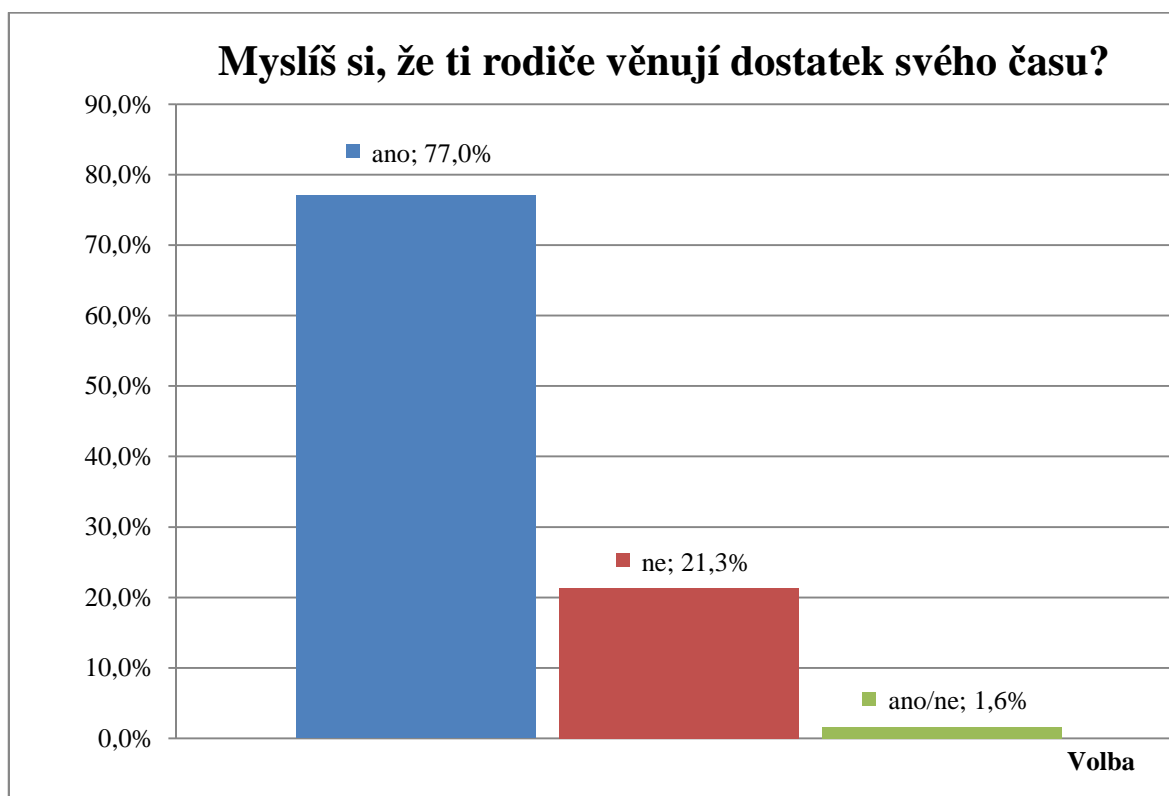
Tabulka a graf ukazují, že nejvíce respondentů, tedy 36 (59%), má pouze jednoho sourozence. Dále 10 (16,4%) respondentů má dva sourozence, 7 (11,5%) má tři sourozence, 6 (9,8%) nemá žádného sourozence a více než tři sourozence mají 2 (3,3%) respondenti.

Otázka č. 5: Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času?

Tabulka č. 7 Respondenti podle odpovědí

Volba	Počet	Procenta
ano	47	77,0%
ne	13	21,3%
ano/ne	1	1,6%
celkem	61	100,0%

Graf č. 5 Respondenti podle odpovědí

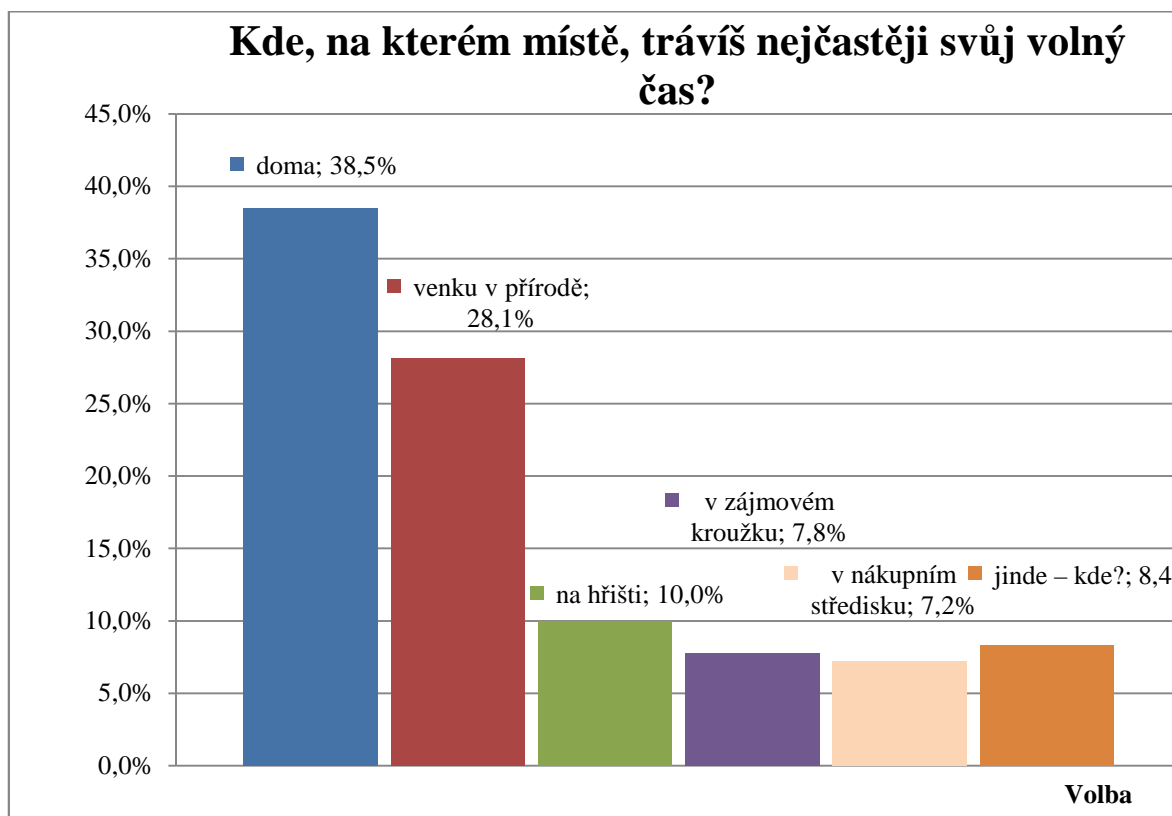
Z odpovědí na otázku vyplývá, že nejvíce respondentů 47 (77%) si myslí, že jim rodiče věnují dostatek svého času. 13 (21,3%) si myslí, že jim rodiče dost svého času nevěnují a jeden respondent (1,6%), si myslí, že mu rodiče dostatek svého času někdy věnují a někdy zase ne.

Otázka č. 6: Kde, na kterém místě trávíš nejčastěji svůj volný čas?

Tabulka č. 8 Místa, kde respondenti tráví nejčastěji svůj volný čas

Volba	Počet	Procenta
doma	23,498	38,5%
venku v přírodě	17,165	28,1%
na hřišti	6,082	10,0%
v zájmovém kroužku	4,75	7,8%
v nákupním středisku	4,416	7,2%
jinde – kde?	5,083	8,4%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 6 Místa, kde respondenti tráví nejčastěji svůj volný čas

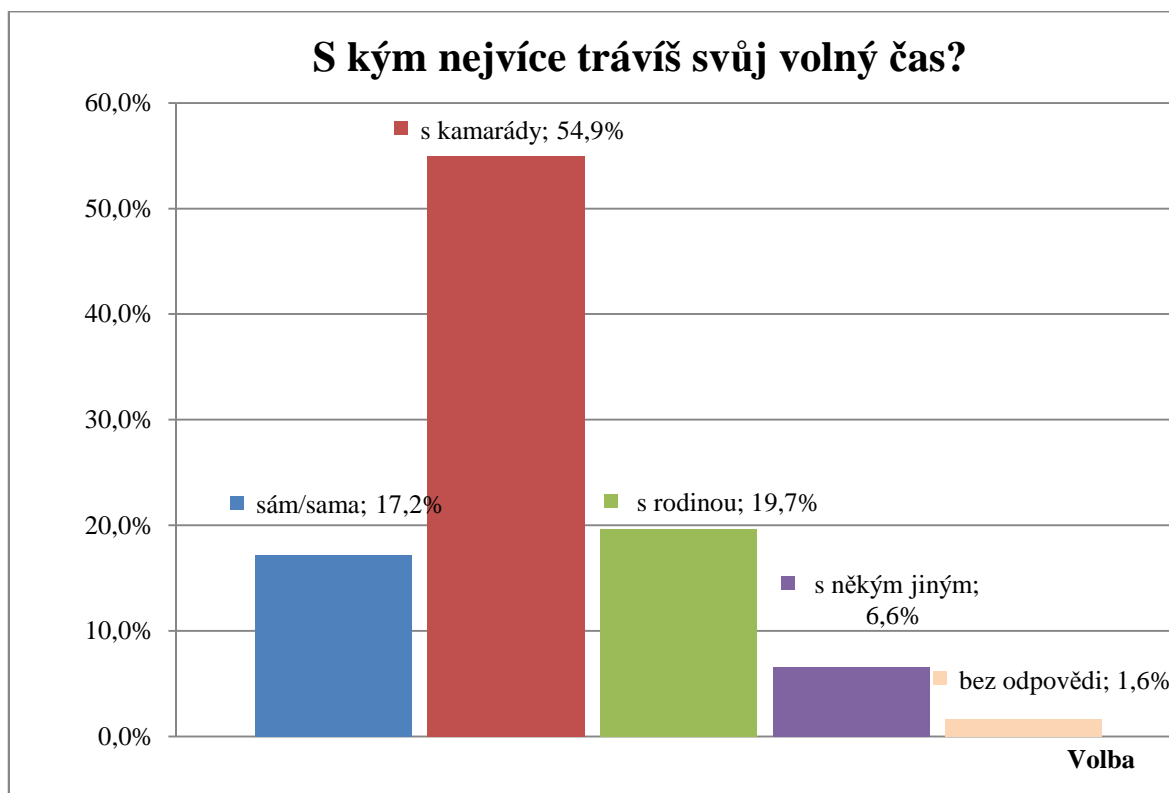
Nejvíce respondentů tráví svůj volný čas doma, celkem 23,5 (38,5%). 17 (28%) tráví nejčastěji svůj volný čas venku v přírodě. Na hřišti 6 (10%), v zájmovém kroužku 4,75 (7,8%) a v nákupním středisku nejčastěji tráví svůj volný čas 4,5 (7,2%) respondentů. Ostatní to je 5 (8,4%) uvedlo, že svůj volný čas nejčastěji tráví v hospodě, ve městě nebo u koní.

Otázka č. 7: S kým nejvíce trávíš svůj volný čas?

Tabulka č. 9 Osoby, se kterými respondenti tráví nejvíce svůj volný čas

Volba	Počet	Procenta
sám/sama	10,499	17,2%
s kamarády	33,499	54,9%
s rodinou	11,999	19,7%
s někým jiným	4	6,6%
bez odpovědi	1	1,6%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 7 Osoby, se kterými respondenti tráví nejvíce svůj volný čas

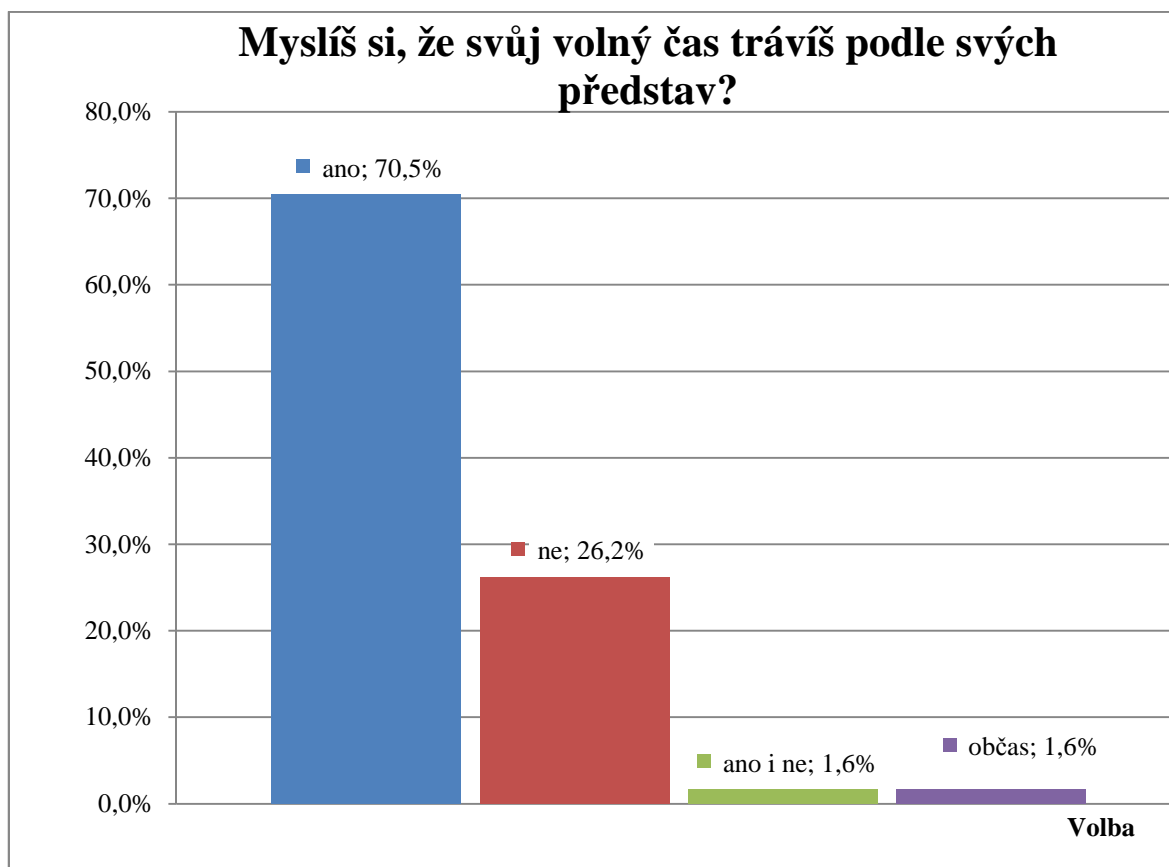
Nejvíce respondentů 33,5 (54,9%) tráví svůj volný čas jednoznačně s kamarády. 12 (19,7%) tráví svůj volný čas s rodinou a 10,5 (17,2%) je nejčastěji sám nebo sama. 4 (6,6%) tráví svůj volný čas s někým jiným, než bylo uvedeno v dotazníku. A 1 (1,6%) respondent na danou otázku neodpověděl.

Otázka č. 8: Myslíš si, že svůj volný čas trávíš podle svých představ?

Tabulka č. 10 Respondenti, podle odpovědí

Volba	Počet	Procenta
ano	43,0	70,5%
ne	16,0	26,2%
ano i ne	1,0	1,6%
občas	1,0	1,6%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 8 Respondenti, podle odpovědí

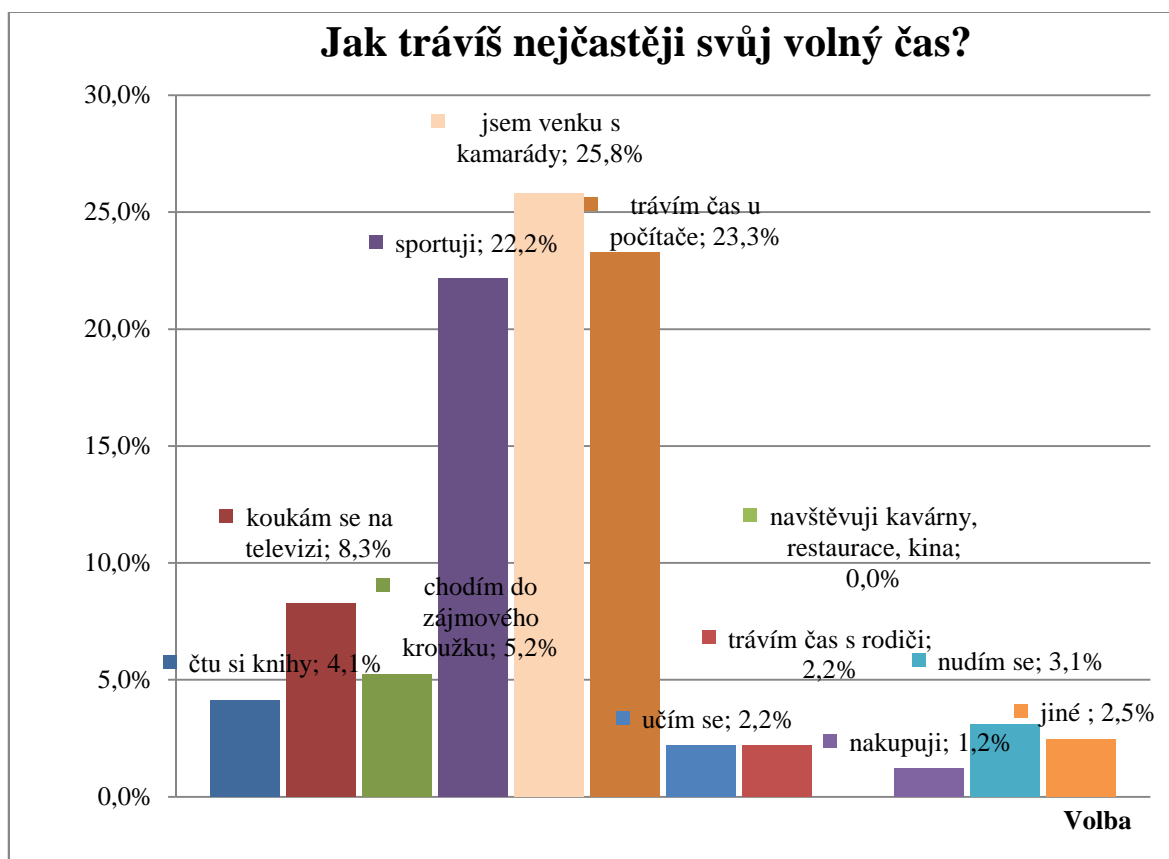
Nejčastěji si respondenti myslí, že svůj volný čas tráví podle svých představ, celkem ve 43 (70,5%) případech. 16 (26,2%) respondentů si naopak myslí, že svůj čas podle svých představ netráví. 2 (3,2%) si myslí, že někdy svůj čas podle svých představ tráví a někdy naopak zase ne.

Otázka č. 9: Jak trávíš nejčastěji svůj volný čas?

Tabulka č. 11 Respondenti, podle způsobu trávení volného času

Volba	Počet	Procenta
čtu si knihy	2,5	4,1%
koukám se na televizi	5,0	8,3%
chodím do zájmového kroužku	3,2	5,2%
sportuji	13,5	22,2%
jsem venku s kamarády	15,7	25,8%
trávím čas u počítače	14,2	23,3%
učím se	1,3	2,2%
trávím čas s rodiči	1,3	2,2%
navštěvuji kavárny, restaurace, kina	0,0	0,0%
nakupuji	0,7	1,2%
nudím se	1,9	3,1%
jiné	1,5	2,5%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 9 Respondenti, podle způsobu trávení volného času

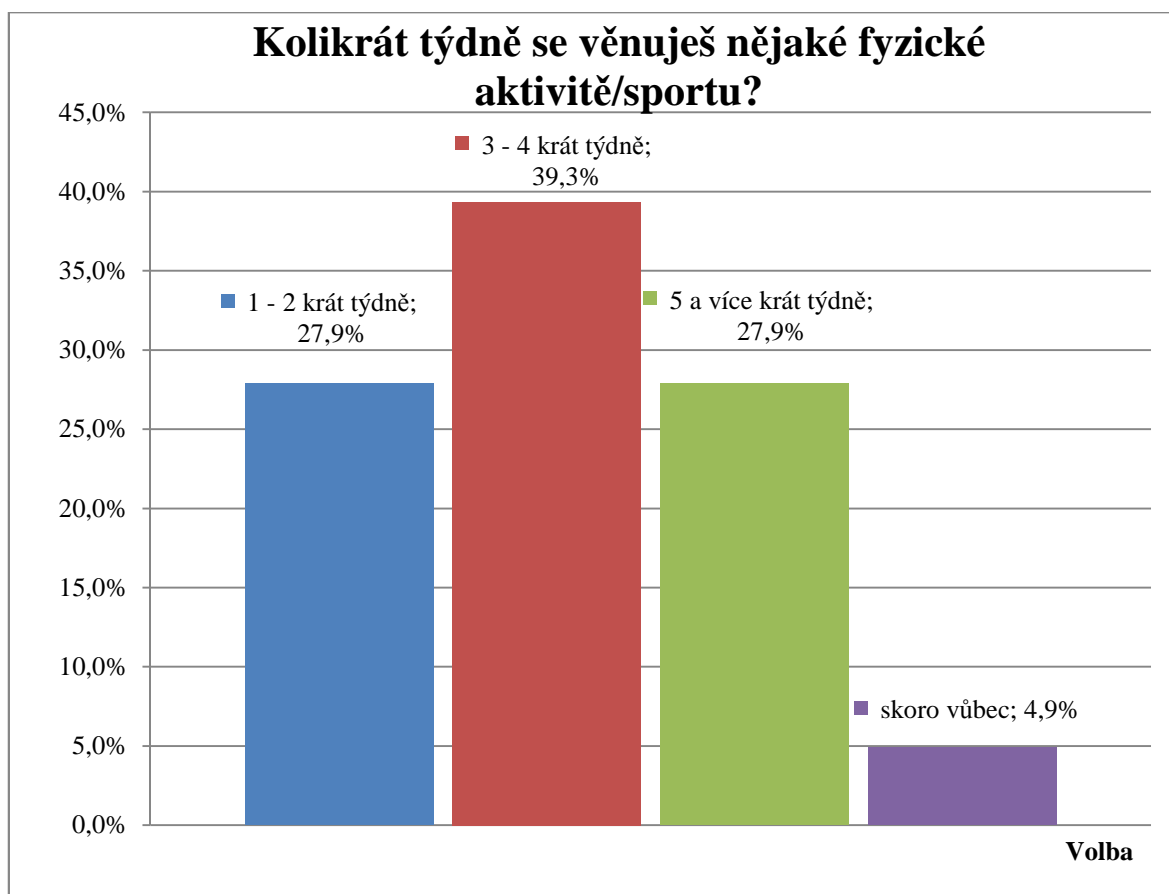
Tuto otázku považuji jako jednu z klíčových. Z výše uvedeného grafu a tabulky je vidět, jakými činnostmi respondenti nejčastěji tráví svůj volný čas. Nejvíce respondentů 15,7 (25,8%) je nejčastěji venku s kamarády. Jako druhá nejčastější odpověď byla u 14,2 (23,3%) respondentů trávení času u počítače. Dále 13,5 (22,2%) respondentů nejčastěji sporuje, 5 (8,2%) se nejčastěji kouká na televizi, 3,2 (5,2%) chodí do zájmového kroužku a 2,5 (4,1%) si čte knihy. Další odpovědi už nebyly tolik časté. Sestupně se činnosti řadí: nudím se 1,9 (3,1%), v možnosti jiné, bylo uvedeno, že respondenti tráví čas se zvířaty 1,5 (2,5%), učí se 1,3 (2,2%), tráví čas s rodiči 1,3 (2,2%) a nakupují 0,7 (1,2%). Překvapivě žádný z respondentů (nejspíše vzhledem k jejich věku) nevybral možnost: navštěvuji kavárny, restaurace, kina.

Otázka č. 10: Kolikrát týdně se věnuješ nějaké fyzické aktivitě/sportu?

Tabulka č. 12 Respondenti, podle četnosti fyzické aktivity

Volba	Počet	Procenta
1 - 2 krát týdně	17,0	27,9%
3 - 4 krát týdně	24,0	39,3%
5 a více krát týdně	17,0	27,9%
skoro vůbec	3,0	4,9%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 10 Respondenti, podle četnosti fyzické aktivity

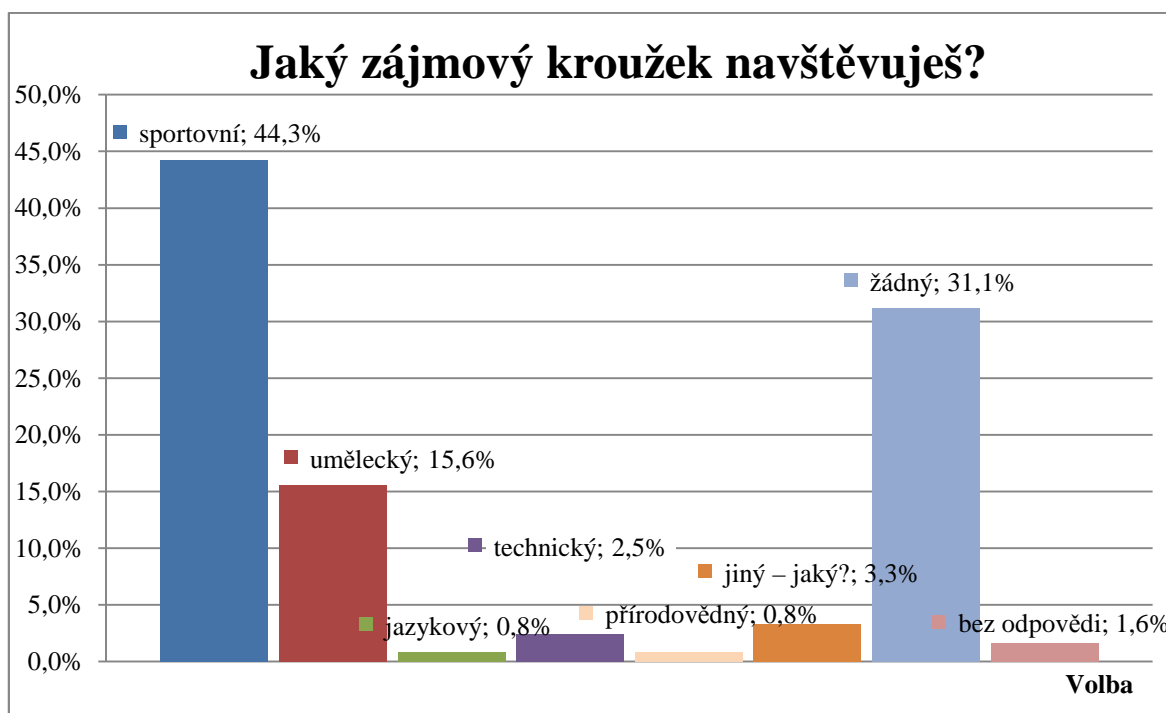
Z výše uvedeného vyplývá, že nejvíce respondentů 24 (39,9%), se sportu věnuje 3 – 4 krát týdně. 17 (27,9%) respondentů se sportu věnuje 1 – 2 krát týdně a stejný počet se sportu věnuje 5 a více krát týdně. Nejméně, tedy pouze 3 (4,9%) respondenti se sportu nevěnují skoro vůbec.

Otázka č. 11: Jaký zájmový kroužek navštěvuješ?

Tabulka č. 13 Respondenti, dle zájmových kroužků

Volba	Počet	Procenta
sportovní	27,0	44,3%
umělecký	9,5	15,6%
jazykový	0,5	0,8%
technický	1,5	2,5%
přírodovědný	0,5	0,8%
jiný – šachy, skaut	2,0	3,3%
žádný	19,0	31,1%
bez odpovědi	1,0	1,6%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 11 Respondenti, dle zájmových kroužků

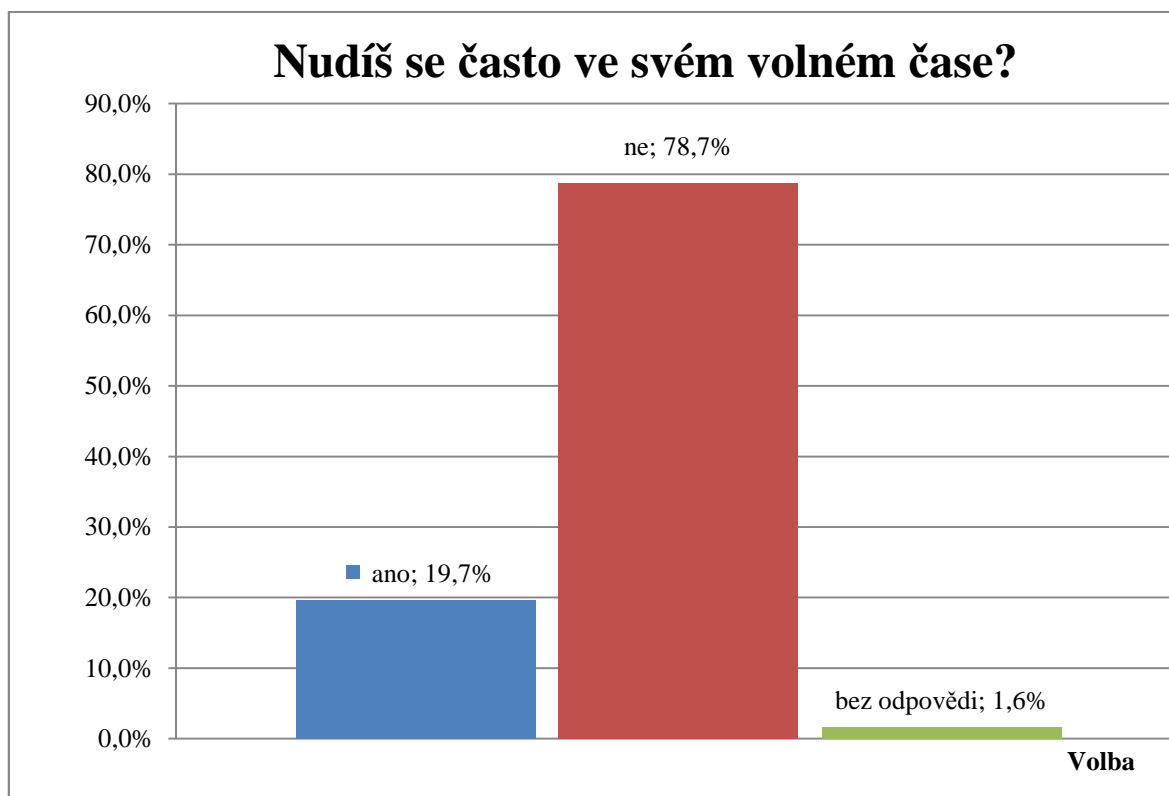
Z tabulky a grafu je patrné, že nejvíce respondentů, celkem 27 (44,3%) navštěvuje sportovní kroužek. Ovšem hned druhý nejvyšší počet, celkem 19 (31,1%) respondentů žádný zájmový kroužek nenavštěvuje. 9,5 (15,6%) respondentů navštěvuje umělecký kroužek. Další kroužky jsou téměř zanedbatelné: jiný kroužek (šachy a skaut) navštěvují 2 (3,3%) respondenti, technický 1,5 (2,5%), jazykový a přírodovědný 0,5 (0,8%) respondentů. 1 (1,6%) z respondentů neodpověděl.

Otázka č. 12: Nudíš se často ve svém volném čase?

Tabulka č. 14 Respondenti, dle odpovědí

Volba	Počet	Procenta
ano	12	19,7%
ne	48	78,7%
bez odpovědi	1	1,6%
celkem	61	100,0%

Graf č. 12 Respondenti, dle odpovědí

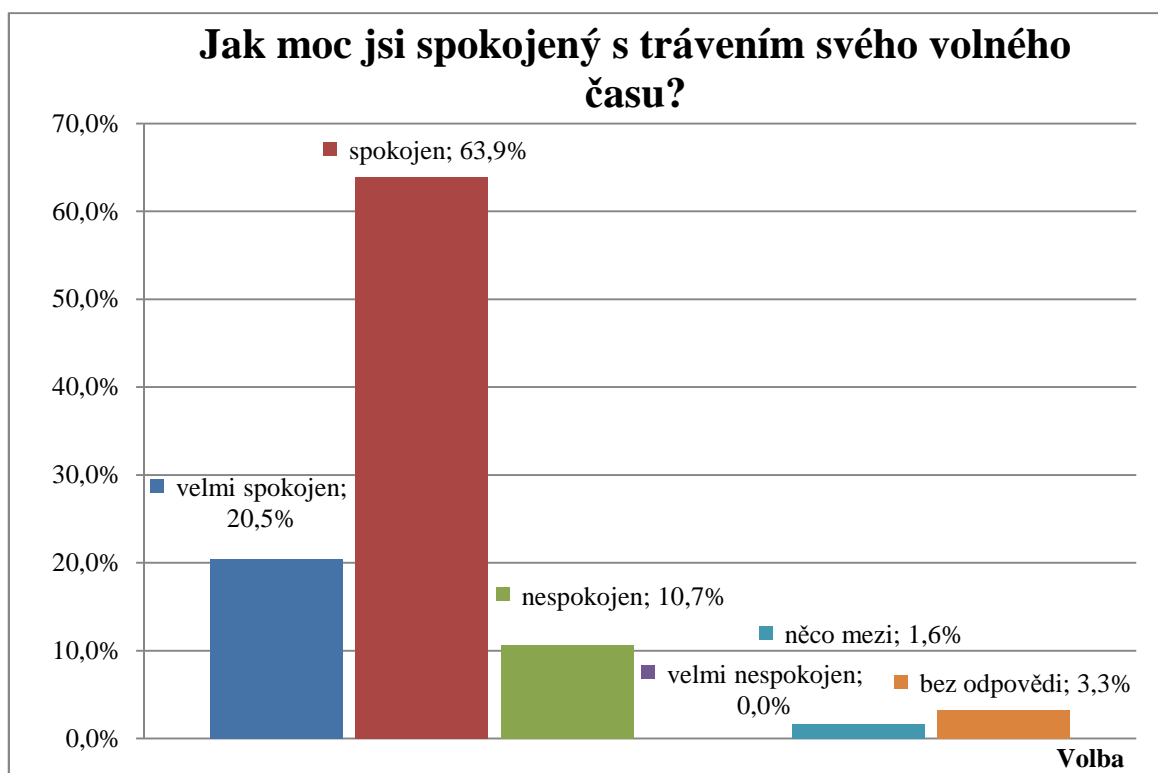
Překvapivě nejvíce respondentů, tedy celkem 48 (78,7%) uvedlo, že se ve svém volném čase nenudí. Ve svém volném čase se nudí 12 (19,7%) respondentů. Jeden respondent na výše uvedenou otázku neodpověděl.

Otázka č. 13: Jak moc jsi spokojený s trávením svého volného času?

Tabulka č. 15 Respondenti, dle spokojenosti s trávením svého volného času

Volba	Počet	Procenta
velmi spokojen	12,5	20,5%
spokojen	39,0	63,9%
nespokojen	6,5	10,7%
velmi nespokojen	0,0	0,0%
něco mezi	1,0	1,6%
bez odpovědi	2,0	3,3%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 13 Respondenti, dle spokojenosti s trávením svého volného času

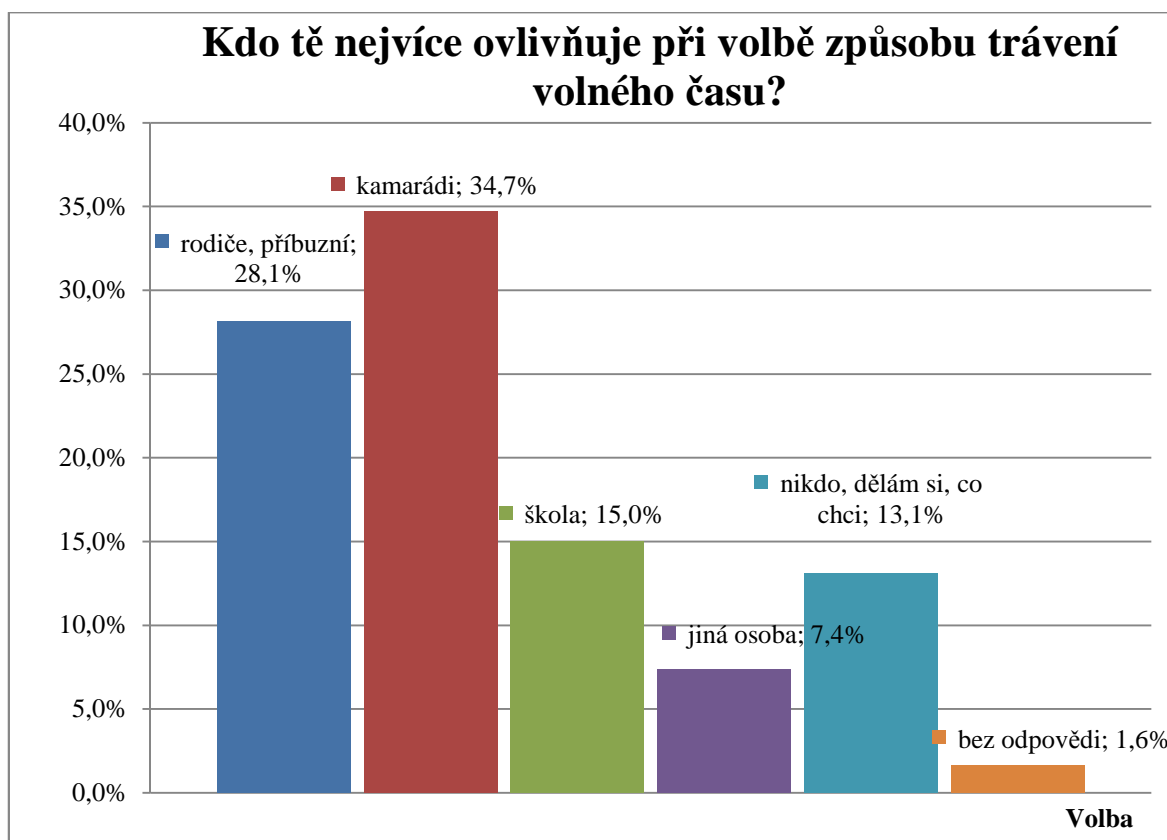
Z tabulky a grafu vyplývá, že nejvíce respondentů, tedy 39 (63,9%), je s trávením svého volného času spokojeno. 12,5 (20,5%) je s trávením svého volného času dokonce velmi spokojeno. Ovšem 6,5 (10,7%) je s trávením volného času nespokojeno. Jeden (1,6%) respondent si zvolil svoji vlastní odpověď se spokojeností: „něco mezi“, tedy znamená to, že někdy spokojen je, a jindy zase není. Žádný z respondentů neoznačil odpověď velmi nespokojen a dva na danou otázku neodpověděli.

Otázka č. 14: Kdo tě nejvíce ovlivňuje při volbě způsobu trávení volného času?

Tabulka č. 16 Respondenti, podle osob, které je nejvíce ovlivňují

Volba	Počet	Procenta
rodiče, příbuzní	17,2	28,1%
kamarádi	21,2	34,7%
škola	9,2	15,0%
jiná osoba	4,5	7,4%
nikdo, dělám si, co chci	8,0	13,1%
bez odpovědi	1,0	1,6%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 14 Respondenti, podle osob, které je nejvíce ovlivňují

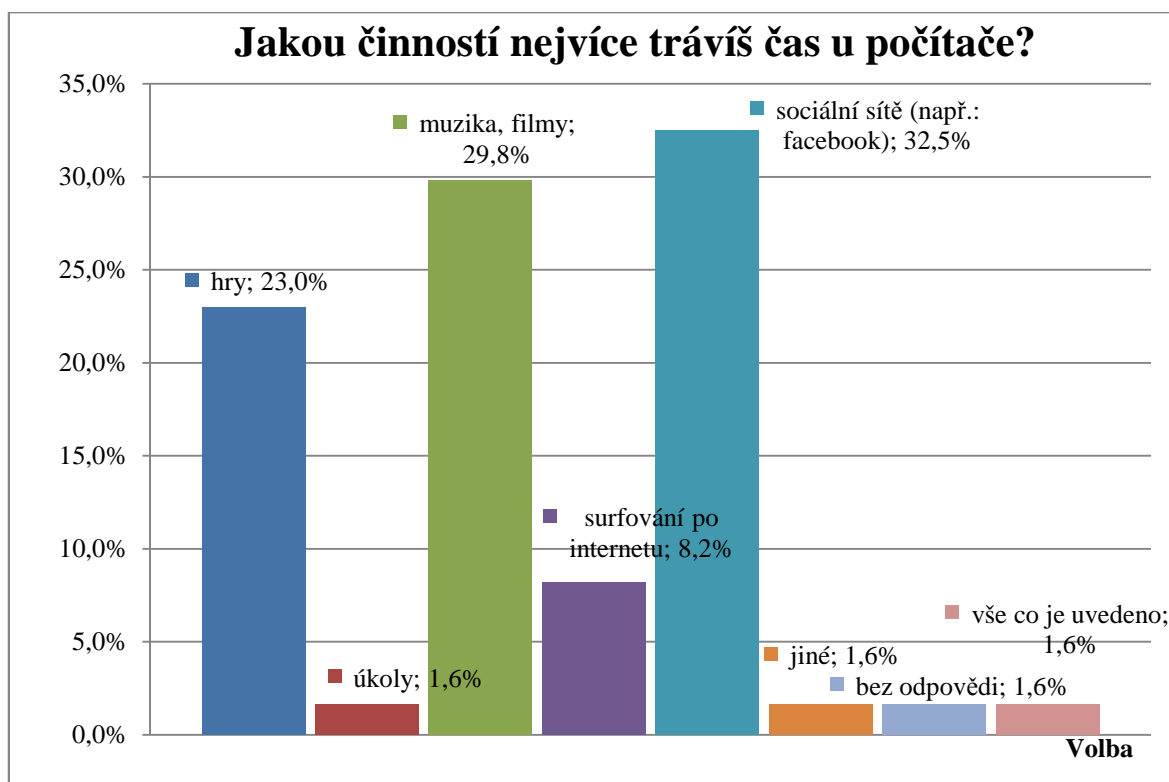
Nejvíce respondentů 21,2 (34,7%) ovlivňují při volbě způsobu trávení volného času jejich kamarádi. Rodiče a příbuzní ovlivňují celkem 17,2 (28,1%) respondentů. Škola ovlivňuje 9,2 (15%) respondentů. 8 (13,1%) odpovědělo, že je neovlivňuje nikdo, že se sami dělají, co chtějí a 4,5 (7,4%) ovlivňuje jiná osoba. Opětovně 1 (1,6%) respondent neodpověděl.

Otázka č. 15: Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače?

Tabulka č. 17 Respondenti, podle činností, kterými se zabývají u počítače

Volba	Počet	Procenta
hry	14,0	23,0%
úkoly	1,0	1,6%
muzika, filmy	18,2	29,8%
surfování po internetu	5,0	8,2%
sociální sítě (např.: facebook)	19,8	32,5%
jiné	1,0	1,6%
bez odpovědi	1,0	1,6%
vše co je uvedeno	1,0	1,6%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 15 Respondenti, podle činností, kterými se zabývají u počítače

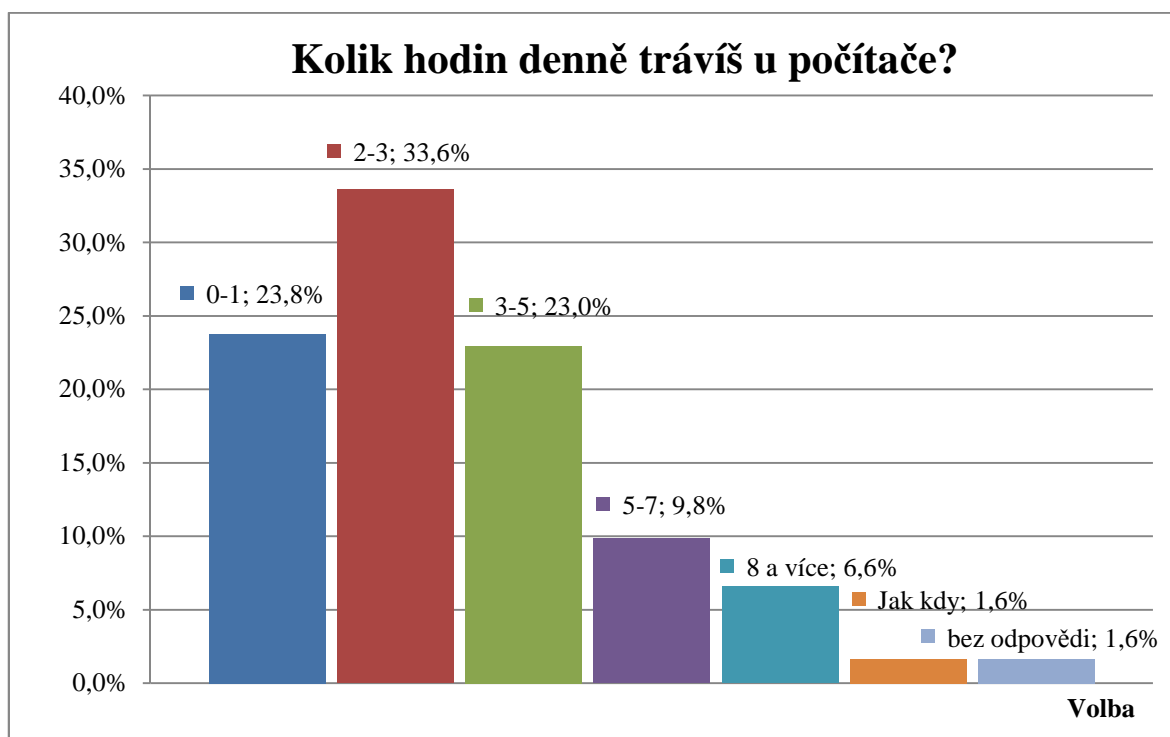
Jak je patrné, nejvíce respondentů 19,8 (32,5%) tráví svůj čas u počítače na sociálních sítích. 18,2 (29,8%) uvedlo, že nejčastěji poslouchá muziku a sleduje filmy. 14 (23%) respondentů nejčastěji hraje hry. 5 (8,2%) nejčastěji surfuje po internetu, úkoly na počítači dělá 1 (1,6%) respondent, 1 (1,6%) se zabývá vším, co bylo v možnostech uvedeno, 1 (1,6%) se zabývá něčím jiným, ovšem nevedl čím a 1 (1,6%) opět neodpověděl.

Otázka č. 16: Kolik hodin denně trávíš čas u počítače?

Tabulka č. 18 Respondenti, podle hodin strávených u počítače

Volba	Počet	Procenta
0-1	14,5	23,8%
2-3	20,5	33,6%
3-5	14,0	23,0%
5-7	6,0	9,8%
8 a více	4,0	6,6%
jak kdy	1,0	1,6%
bez odpovědi	1,0	1,6%
celkem	61,0	100,0%

Graf č. 16 Respondenti, podle hodin strávených u počítače

Smyslem této otázky bylo zjistit dobu, po kterou respondenti tráví denně svůj čas u počítače. Nejvíce respondentů 20,5 (33,6%) uvedlo, že u počítače tráví 2 – 3 hodiny denně. 0 – 1 hodinu denně u počítače tráví 14,5 (23,8%) a 3 – 5 hodin denně také 14 (23%) respondentů. 5 – 7 hodin denně tráví u počítače celkem 6 (9,8%) respondentů a 8 a více hodin 4 (6,6%). 1 (1,6%) respondent připsal svoji vlastní odpověď (jak kdy) a 1 (1,6%) neodpověděl vůbec.

5.2 Verifikace hypotéz

Hypotéza č. 1

Dnešní děti tráví většinu svého volného času hraním počítačových her a na sociálních sítích.

Pro vyhodnocení této hypotézy připadají v úvahu následující otázky z dotazníku:

6) Kde, na kterém místě, trávíš nejčastěji svůj volný čas?

9) Jak trávíš nejčastěji svůj volný čas?

15) Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače?

Tabulka č. 19 Kde, na kterém místě, trávíš nejčastěji svůj volný čas?

Kde, na kterém místě, trávíš nejčastěji svůj volný čas?		
Volba	Počet	Procenta
doma	23,5	38,5%
venku v přírodě	17,2	28,1%
na hřišti	6,1	10,0%
v zájmovém kroužku	4,8	7,8%
v nákupním středisku	4,4	7,2%
jinde – kde?	5,1	8,3%
celkem	61,0	100,0%

Pouze 38,5% dětí uvedlo, že většinu volného času tráví doma. Zbytek dětí tráví čas venku v přírodě, na hřišti a dalších místech mimo domov.

Pro hypotézu:

Kde trávíš nejčastěji svůj volný čas? Odpověď "doma" = 38,5%

Proti hypotéze:

Kde trávíš nejčastěji svůj volný čas? Odpověď "venku v přírodě" + „na hřišti“ = 28,1% + 10,0% = 38,1%.

Zbylé odpovědi nevyvracejí ani nepotvrzují použití počítače. Odpovědi na otázku číslo 6 jednoznačně nevyvracejí ani nepotvrzují hypotézu č. 1.

Tabulka č. 20 Jak trávíš nejčastěji svůj volný čas?

Jak trávíš nejčastěji svůj volný čas?		
Volba	Počet	Procenta
čtu si knihy	2,5	4,1%
koukám se na televizi	5,0	8,3%
chodím do zájmového kroužku	3,2	5,2%
sportuji	13,5	22,2%
jsem venku s kamarády	15,7	25,8%
trávím čas u počítače	14,2	23,3%
učím se	1,3	2,2%
trávím čas s rodiči	1,3	2,2%
navštěvuji kavárny, restaurace, kina	0,0	0,0%
nakupuji	0,7	1,2%
nudím se	1,9	3,1%
jiné	1,5	2,5%
celkem	61,0	100,0%

Pouze 23,3% dětí uvedlo, že tráví svůj volný čas u počítače.

Pro hypotézu:

Jak trávíš nejčastěji svůj volný čas? Odpověď "trávím čas u počítače" = 23,3%

Proti hypotéze:

Zbytek odpovědí = 76,7%

Odpovědi na otázku číslo 9 nepotvrzují hypotézu č. 1.

Tabulka č. 21 Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače?

Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače?		
Volba	Počet	Procenta
hry	14,0	23,0%
úkoly	1,0	1,6%
muzika, filmy	18,2	29,8%
surfování po internetu	5,0	8,2%
sociální sítě (např.: facebook)	19,8	32,5%
jiné	1,0	1,6%
bez odpovědi	1,0	1,6%
vše	1,0	1,6%
celkem	61,0	100,0%

23% dětí uvedlo, že tráví čas u počítače hraním her, 32,5% dětí uvedlo, že tráví čas na sociálních sítích.

Pro hypotézu:

Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače? Odpověď “hry” + “sociální sítě (např.: facebook)” = 23,0% + 32,5% = 55,5%

Proti hypotéze:

Zbytek odpovědí = 44,5%

Odpovědi na otázku číslo 15 potvrzují hypotézu č. 1.

Vyhodnocení hypotézy č. 1:

- ✓ většina dětí netráví svůj volný čas doma
- ✓ většina dětí netráví svůj volný čas u počítače
- ✓ děti, které tráví svůj volný čas u počítače, většinou hrají hry a připojují se na sociální sítě

Po vyhodnocení všech odpovědí je zřejmé, že hypotéza č. 1 „Dnešní děti tráví většinu svého volného času hraním počítačových her a na sociálních sítích“ se nepotvrdila.

Hypotéza č. 2

Většina dětí je s trávením svého volného času spokojena.

Pro vyhodnocení této hypotézy připadá v úvahu následující otázka z dotazníku:

13) Jak moc jsi spokojený s trávením svého volného času?

Tabulka č. 22 Jak moc jsi spokojený s trávením svého volného času?

Jak moc jsi spokojený s trávením svého volného času?		
Volba	Počet	Procenta
velmi spokojen	12,5	20,5%
spokojen	39,0	63,9%
nespokojen	6,5	10,7%
velmi nespokojen	0,0	0,0%
něco mezi	1,0	1,6%
bez odpovědi	2,0	3,3%
celkem	61,0	100,0%

Pouze 10,7% dětí uvedlo, že je nespokojeno s trávením svého volného času.

Pro hypotézu:

Jak moc jsi spokojený s trávením svého volného času? Odpověď “velmi spokojen” + “spokojen” = 20,5% + 63,9% = 84,4%

Proti hypotéze:

Jak moc jsi spokojený s trávením svého volného času? Odpověď “nespokojen” + “velmi nespokojen” = 10,7% + 0% = 10,7%

Zbylé odpovědi nevyvracejí ani nepotvrzují hypotézu č. 2.

Odpovědi na otázku číslo 13 jednoznačně potvrzují hypotézu č. 2.

Vyhodnocení hypotézy č. 2:

- ✓ naprostá většina dětí je s trávením svého volného času spokojena

Po vyhodnocení všech odpovědí je zřejmé, že hypotéza č. 2 „Většina dětí je s trávením svého volného času spokojena“ se potvrdila.

Hypotéza č. 3

Rodiče se svými dětmi netráví dostatek času.

Pro vyhodnocení této hypotézy připadají v úvahu následující otázky z dotazníku:

5) Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času?

7) S kým nejvíce trávíš svůj volný čas?

14) Kdo tě nejvíce ovlivňuje při volbě způsobu trávení volného času?

Tabulka č. 23 Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času?

Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času?		
Volba	Počet	Procenta
ano	47	77,0%
ne	13	21,3%
ano i ne	1	1,6%
celkem	61	100,0%

77% dětí uvedlo, že s nimi jejich rodiče tráví dostatek svého času.

Pro hypotézu:

Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času? Odpověď “ano” = 77%

Proti hypotéze:

Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času? Odpověď “ne” = 21,3%

Odpovědi na otázku číslo 5 jednoznačně nepotvrzují hypotézu č. 3.

Tabulka č. 24 S kým nejvíce trávíš svůj volný čas?

S kým nejvíce trávíš svůj volný čas?		
Volba	Počet	Procenta
sám/sama	10,5	17,2%
s kamarády	33,5	54,9%
s rodinou	12,0	19,7%
s někým jiným	4,0	6,6%
bez odpovědi	1,0	1,6%
celkem	61,0	100,0%

19,7% dětí uvedlo, že většinu svého volného času tráví s rodinou. Nejvíce dětí 54,9% tráví svůj volný čas s kamarády.

Tabulka č. 25 Kdo tě nejvíce ovlivňuje při volbě způsobu trávení volného času?

Kdo tě nejvíce ovlivňuje při volbě způsobu trávení volného času?		
Volba	Počet	Procenta
rodiče, příbuzní	17,2	28,1%
kamarádi	21,2	34,7%
škola	9,2	15,0%
jiná osoba	4,5	7,4%
nikdo, dělám si, co chci	8,0	13,1%
bez odpovědi	1,0	1,6%
celkem	61,0	100,0%

28,1% dětí uvedlo, že vliv na jejich volný čas mají nejvíce rodiče a příbuzní. Nejvyšší vliv na ně pak mají jejich kamarádi 34,7%.

Vyhodnocení hypotézy č. 3:

- ✓ dle názoru dětí s nimi rodiče tráví dostatek času

- ✓ z doplňujících otázek však vyplývá, že děti tráví svůj volný čas především s kamarády a o samotě.
- ✓ děti také přiznávají, že na jejich volný čas mají rodiče a příbuzní vliv pouze v 28,1% případu
- ✓ dotazník neposkytl dostatek údajů pro jednoznačné vyvrácení nebo potvrzení hypotézy. Námět by si zasloužil širší výzkum, který je však mimo rámec této práce.

Po vyhodnocení všech odpovědí je zřejmé, že hypotéza č. 3 „Rodiče se svými dětmi netráví dostatek času“ se nedá jednoznačně potvrdit ani vyvrátit.

Hypotéza č. 4

Chlapci častěji používají počítač ke hraní her než dívky.

Pro vyhodnocení této hypotézy připadá v úvahu následující otázka z dotazníku:

15) Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače?

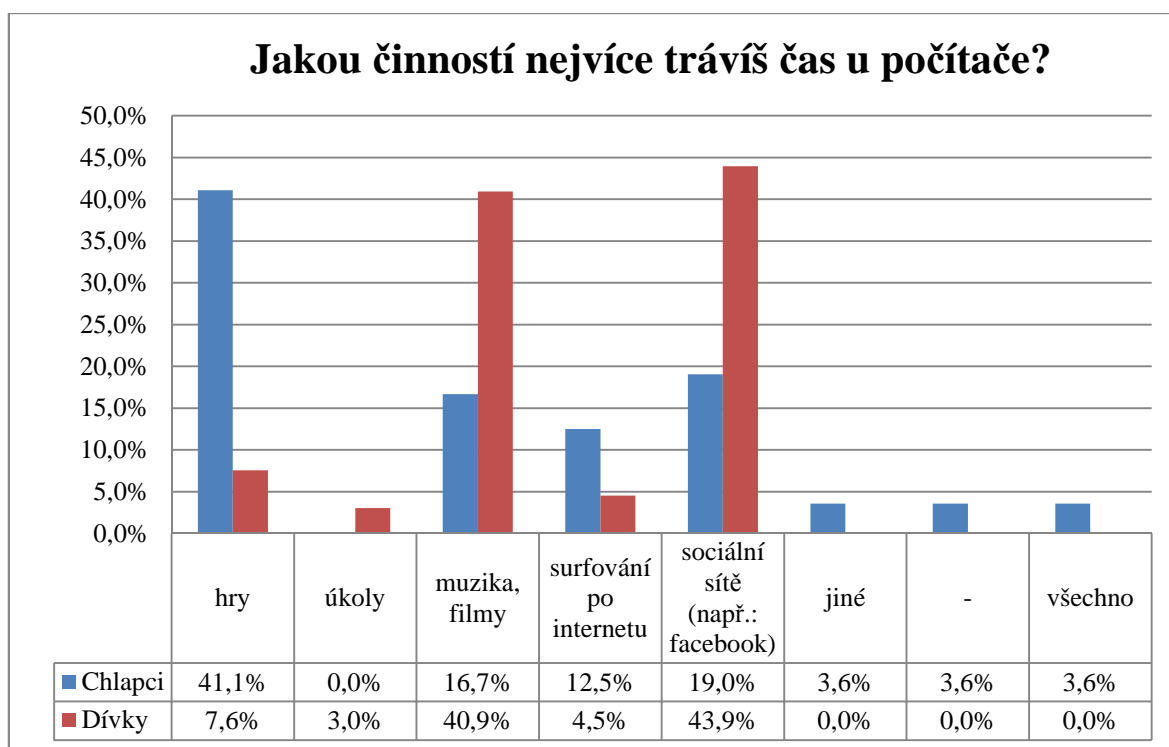
Tabulka č. 26 Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače? Chlapci

Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače? Chlapci		
Volba	Počet	Procenta
hry	11,5	41,1%
úkoly	0,0	0,0%
muzika, filmy	4,7	16,7%
surfování po internetu	3,5	12,5%
sociální sítě (např.: facebook)	5,3	19,0%
jiné	1,0	3,6%
- bez odpovědi	1,0	3,6%
všechno	1,0	3,6%
celkem	28,0	100,0%

Tabulka č. 27 Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače? Dívky

Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače? Dívky		
Volba	Počet	Procenta
hry	2,5	7,6%
úkoly	1,0	3,0%
muzika, filmy	13,5	40,9%
surfování po internetu	1,5	4,5%
sociální sítě (např.: facebook)	14,5	43,9%
jiné	0,0	0,0%
- bez odpovědi	0,0	0,0%
všechno	0,0	0,0%
celkem	33,0	100,0%

Graf č. 17 Chlapci a dívky podle činnosti u počítače

41,1% procent chlapců používá počítač ke hraní her, kdežto dívky pouze v 7,6% případu.

Dívky naopak tráví více času na sociálních sítích a sledováním videa a poslechem hudby.

Vyhodnocení hypotézy č. 4:

- ✓ chlapci používají počítač ke hraní her více než dívky.

Po vyhodnocení všech odpovědí je zřejmé, že hypotéza č. 4 „Chlapci častěji používají počítač ke hraní her než dívky“ se potvrdila.

5.3 Doplnkový výzkum zaměřený na potencionálně ohroženou skupinu dětí

Z důvodu, že se tato bakalářská práce mimo jiné zabývá prevencí sociálně patologických jevů, dovolila jsem si udělat průzkum z vybraných odpovědí. Průzkum jsem zaměřila na potenciálně ohroženou skupinu dětí a možné hrozící riziko vzniku sociálně patologického chování ve zkoumaném vzorku.

V následujících tabulkách jsou uvedeny negativní odpovědi na vybrané otázky z dotazníku. Tyto odpovědi mohou naznačovat potenciální nebezpečí vzniku sociálně patologického chování nebo jiné ohrožení. (Tento přehled je zavádějící a je vždy třeba přihlídnout k četnosti dotazů všech respondentů.)

Vybrané otázky z dotazníku:

- č. 5) Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času?
- č. 8) Myslíš si, že svůj volný čas trávíš podle svých představ?
- č. 12) Nudíš se často ve svém volném čase?
- č. 13) Jak moc jsi spokojený s trávením svého volného času?

Tabulka č. 28 Negativní odpovědi na otázku č. 5

Respondent	Pohlaví:	Kde bydlíš?	Žiješ:	Kolik máš sourozenců?	5) Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času?
3	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
4	chlapec	na vesnici	v neúplné rodině	0	ne
11	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
22	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
34	dívka	ve městě	v úplné rodině	2	ne
35	dívka	ve městě	v úplné rodině	0	ne
38	dívka	ve městě	v úplné rodině	3	ne
39	dívka	ve městě	v úplné rodině	3	ne
41	dívka	ve městě	v neúplné rodině	1	ne
46	dívka	ve městě	v úplné rodině	1	ne
49	dívka	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
52	dívka	ve městě	v neúplné rodině	1	ne
54	dívka	na vesnici	v neúplné rodině	více než 3	ne

Z otázky č. 5 vyplývá, že dívky mají pocit, že se jim rodiče málo věnují více, než chlapci.

Na první pohled se zdá, že rodiče v úplné rodině s dětmi tráví méně času než rodiče v rodinách neúplných. Avšak po přihlédnutí ke všem odpovědím na otázku č. 3 se toto nepotvrzuje: na otázku č. 3 odpovědělo 43 (70,5%) dětí, že žije v úplné rodině a jen 17 (27,9%), že žije v rodině neúplné. Na otázku č. 3 s přihlédnutím k otázce č. 5, tedy odpovědělo negativně jen 9 (69,2%) dětí žijících v úplné rodině a 4 (30,8%) děti žijící v rodině neúplné.

Tabulka č. 30 Negativní odpovědi na otázku č. 8

Respondent	Pohlaví	Kde bydlíš?	Žiješ:	Kolik máš sourozenců?	8) Myslíš si, že svůj volný čas trávíš podle svých představ?
3	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
6	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
11	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
17	chlapec	ve městě	v úplné rodině	1	ne
18	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
22	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
27	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	2	ne
30	dívka	ve městě	v neúplné rodině	1	ne
31	dívka	na vesnici	v neúplné rodině	0	ne
35	dívka	ve městě	v úplné rodině	0	ne
37	dívka	na vesnici	v úplné rodině	3	ne
41	dívka	ve městě	v neúplné rodině	1	ne
43	dívka	na vesnici	v úplné rodině	1	ne
54	dívka	na vesnici	v neúplné rodině	více než 3	ne
56	dívka	na vesnici	v úplné rodině	2	ne
59	dívka	na vesnici	v úplné rodině	2	ne

Z otázky č. 8 vyplývá, že děti žijící na vesnici tráví čas méně dle svých představ, než děti žijící ve městě.

Tabulka č. 31 Negativní odpovědi na otázku č. 12

Respondent	Pohlaví	Kde bydlíš?	Žiješ:	Kolik máš sourozenců?	12) Nudíš se často ve svém volném čase?
3	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ano
4	chlapec	na vesnici	v neúplné rodině	0	ano
15	chlapec	na vesnici	v neúplné rodině	2	ano
20	chlapec	na vesnici	v neúplné rodině	1	ano
22	chlapec	na vesnici	v úplné rodině	1	ano
29	dívka	na vesnici	v úplné rodině	3	ano
32	dívka	na vesnici	v úplné rodině	1	ano
43	dívka	na vesnici	v úplné rodině	1	ano
44	dívka	ve městě	v neúplné rodině	2	ano
45	dívka	ve městě	v úplné rodině	1	ano
49	dívka	na vesnici	v úplné rodině	1	ano
61	dívka	na vesnici	-	1	ano

Z otázky č. 12 vyplývá, že děti žijící na vesnici se nudí častěji, než děti žijící ve městě.

ZÁVĚR

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Náplň volného času dětí a prevence sociálně patologických jevů“. Teoretická část práce se zabývala problematikou trávení volného času dětí, popisem sociálně patologických jevů a jejich prevencí.

V první kapitole byl vymezen přesný pojem „volný čas“ a byly zde uvedeny funkce volného času. Dále bylo vysvětleno, jaký může mít na dítě vliv rodinné prostředí, když se jedná o otázku trávení volného času. Za další bylo uvedeno, jakými aktivními činnostmi mohou děti plnohodnotně trávit svůj volný čas a byly vyjmenovány vybrané instituce a střediska pro volný čas. Nakonec první kapitoly bylo uvedeno také pasivní trávení volného času a jeho možná rizika.

Ve druhé kapitole byla vymezena přesná charakteristika „sociálně patologických jevů“. Dále byl uveden vliv, jaký může mít na dítě špatná vrstevnická skupina. Nakonec byly popsány vybrané sociálně patologické jevy a to: záškoláctví, šikana, agrese, dětská delikvence, kriminalita mládeže, vandalismus, drogová závislost, alkoholismus, tabakismus, závislost na internetu, závislost na televizi.

Třetí kapitola se věnovala prevenci sociálně patologických jevů. Byla zde vymezena charakteristika prevence, instituce, které se prevencí zabývají a cíle prevence. Dále byla prevence rozdělena na tři skupiny a to primární, sekundární a terciální. Nakonec zde byly popsány vybrané případy zaměřené na prevenci v rodině dítěte, prevenci ve škole, prevenci šikany, prevenci záškoláctví a prevenci užívání návykových látek.

V praktické části, ve čtvrté kapitole byla vymezena metodika empirického výzkumu. Cíl výzkumu, popis zkoumaného vzorku a stanovení čtyř hypotéz.

Pátá, poslední kapitola se věnovala kvantitativnímu výzkumu. Bylo zde zpracováno podrobné vyhodnocení dotazníku, který vyplnily děti osmých tříd základní školy v Rousínově u Vyškova. Dále zde byla zpracována verifikace stanovených hypotéz a proveden doplňkový výzkum zaměřený na potencionálně ohroženou skupinu dětí, které odpovídaly na otázky v dotazníku.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak děti osmé třídy základní školy v Rousínově u Vyškova tráví svůj volný čas. Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření u žáků osmých tříd na základní škole v Rousínově u Vyškova.

Jak uvedené výsledky ukazují, děti jsou ve většině případů s trávením svého volného času spokojeny. Zpravidla se nenudí a také si myslí, že jim rodiče věnují dostatek svého času. Podle výše uvedených odpovědí děti nejčastěji tráví svůj volný čas doma nebo se svými kamarády. Nicméně vysoké procento dětí svůj volný čas tráví u počítače, ať už nejčastěji hraním her (chlapci) nebo na sociálních sítích (dívky). Jen malé procento dotázaných si čte knihy nebo se učí. Také je z uvedených výsledků patrné, že i když mnoho dětí vyladává u počítače, skoro 70% dětí se věnuje fyzické aktivitě více než 3x týdně. Z výsledků dále vyplývá, že i když vysoké procento dětí nenavštěvuje žádný zájmový kroužek, stále převažují ty, které navštěvují kroužek sportovní. Na druhém místě se umístil kroužek umělecký.

Doplňkový výzkum se zaměřil na potenciálně ohroženou skupinu dětí a možné hrozící riziko vzniku sociálně patologického chování ve zkoumaném vzorku. Byly vybrány negativní odpovědi na zásadní otázky týkající se zájmu rodičů, trávení volného času podle představ dítěte, nudy ve volném čase a míry spokojenosti s trávením volného času.

V doplňkovém výzkumu se toto týká především dívek, ty si častěji než chlapci myslí, že jim rodiče nevěnují dostatek svého času. Ve svém volném čase se dívky mnohdy nudí, netráví ho podle svých představ a nejsou s ním spokojeny. Děti žijící na vesnici netráví čas dle svých představ a nudí se častěji, než děti žijící ve městě. Naopak děti žijící ve městě mají častěji pocit, že jim rodiče nevěnují dostatek svého času.

Jak je v teoretické části bakalářské práce uvedeno, nezáměr ze strany rodičů, nuda způsobená neefektivním trávením volného času dítěte a nespokojenost s tím spojená, může vést ke vzniku sociálně patologického chování. Proto by se rodiče měli nejen potenciálně ohroženým dětem aktivně věnovat a trávit s nimi dostatek svého času. Děti by neměly mít pocit, že o ně rodiče nejeví zájem, aby necítily potřebu si ho začít hledat někde jinde.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy:

1. BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského – Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.
2. DRTIL, J. Aktuální drogové závislosti. Praha: Avicenum, 1978. ISBN 08-067-78.
3. EMMEROVÁ, I. Prevencia sociálnopatologických javov v skolskom prostredí. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2007. ISBN 978-80-8083-440-1.
4. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
5. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN: 80-7178-303-X.
6. HLADÍLEK, M. Sociálně patologické jevy a výchova. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského s. r. o., 2004.
7. HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717 8-927-5.
8. JŮVA, V. et al. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido, 2001, ISBN 80-85931-95-8.
9. KALINA, K., a kol. Drogy a drogové závislosti 1. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.
10. KOMINAREC, I. Úvod do pedagogiky volného času. Prešov: Privatpress, 2003. ISBN 80-968608-5-2.
11. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
12. KUNÁK, S. Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež. Bratislava: Iris, 2007. ISBN 978-80-89256-10-5.
13. LABÁTH, V., a kol. Riziková Mládež: možnosti potencionálních zmien. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-66-4.
14. LACA, S. Sociální pedagogika. Brno: Institut mezioborových studií, 2011.

15. MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada Publishing, a. s., 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
16. MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86424-19-9.
17. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-711-X.
18. MÜHLPACHR, P. Sociální patologie. Brno: Masarykova univerzita – Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-210-2511-5.
19. MÜHLPACHR, P. Sociopatologie pro sociální pracovníky. Brno: MSD s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7392-069-2
20. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. Alkohol, drogy a vaše děti. Jak problémům předcházet, jak je rozpoznávat, jak je zvládat. Praha: Besip, 1994.
21. PÁVKOVÁ, J., a kol. Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
22. PELIKÁN, J. Výchova pro život. Praha: ISV 1997. ISBN 80-85866-23-4.
23. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ E., MAREŠ. J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
24. ŘÍČAN, P. Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
25. SAK, P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 978-80-7229-266-0.
26. SEKOT, A. Úvod do sociální patologie. Brno: Masarykova univerzita – fakulta sportovních studií, 2010. ISBN 978-80-210-5261-1.
27. SOCHŮREK, J. Úvod do sociální patologie. Liberec: Technická univerzita v Liberci – přírodovědně-humanitní a pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.
28. SOCHŮREK, J. Vybrané kapitoly ze sociální patologie. Liberec: Technická univerzita v Liberci – Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7083-495-1.
29. SPOUSTA, V. Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1007-X.
30. VAŠUTOVÁ, M. Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě – Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-7042-691-8.

31. VÁŽANSKÝ, M. Základy pedagogiky volného času. Brno: Print-Typia, spol. s r. o., 2001. ISBN 80-86384-00-4.
32. VEČERKA, K., a kol. Sociálně patologické jevy u dětí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-74-6.

Právní normy:

33. Úmluva o právech dítěte č. 109/1991 Sb.
34. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník

Metodické pokyny:

35. 10 194/2002-14 Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
36. 145114/2000–51 Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže
37. 20 006/2007-51 Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Brožury, Internetové zdroje:

38. MŠMT. 2009. Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012.
39. MŠMT. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice; Bílá kniha. Praha: ÚIV, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
40. E-bezpečí [online]. © 2008 – 2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekyllbersikana>.
41. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [online]. MŠMT, © 2013 – 2014 [cit. 2014-03-22]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>.
42. Národní informační centrum pro mládež [online]. NICM © 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>.

43. O drogách [online]. Copyright © 2003 – 2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.odrogach.cz/rodice/drogy2/zavislost1/>.
44. RYDLO, J., ŠVANCARA, L. Žák a sociálně patologické jevy. SOŠ Uherský Brod. [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.sos-ub.cz/prevence/1.php>.
45. Sociálně patologické jevy [online]. © 2003 - 2012 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/rodice/socpatologjevy/Stranky/Soci%C3%A1ln%C4%9B-patologick%C3%A9-jevy-a-jejich-prevence.aspx>.
46. SVOBODA, Z. Sociální pedagogika. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem – Pedagogická fakulta. [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://chemistry.ujep.cz/userfiles/files/SOCIALNI%20PEDAGOGIKA%20-%20studijni%20opora.pdf>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj. A jiné.

A kol. A kolektiv.

Angl.. Anglicky.

Č. Číslo.

Kč. Korun českých.

Např. Například.

N. l. Našeho letopočtu.

Popř. Popřípadě.

Sb. Sbírky.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Respondenti dle pohlaví

Graf č. 2 Respondenti dle bydliště

Graf č. 3 Respondenti dle rodiny, ve které žijí

Graf č. 4 Respondenti podle počtu sourozenců

Graf č. 5 Respondenti podle odpovědí

Graf č. 6 Místa, kde respondenti tráví nejčastěji svůj volný čas

Graf č. 7 Osoby, se kterými respondenti tráví nejvíce svůj volný čas

Graf č. 8 Respondenti, podle odpovědí

Graf č. 9 Respondenti, podle způsobu trávení volného času

Graf č. 10 Respondenti, podle četnosti fyzické aktivity

Graf č. 11 Respondenti, dle zájmových kroužků

Graf č. 12 Respondenti, dle odpovědí

Graf č. 13 Respondenti, dle spokojenosti s trávením svého volného času

Graf č. 14 Respondenti, podle osob, které je nejvíce ovlivňují

Graf č. 15 Respondenti, podle činností, kterými se zabývají u počítače

Graf č. 16 Respondenti, podle hodin strávených u počítače

Graf č. 17 Chlapci a dívky podle činnosti u počítače

Graf č. 18 Vyhodnocení všech odpovědí přepočtených na procenta

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Vhodné a nevhodné přístupy k primární prevenci

Tabulka č. 2 Příklad výpočtu

Tabulka č. 3 Respondenti dle pohlaví

Tabulka č. 4 Respondenti dle bydliště

Tabulka č. 5 Respondenti dle rodiny, ve které žijí

Tabulka č. 6 Respondenti podle počtu sourozenců

Tabulka č. 7 Respondenti podle odpovědí

Tabulka č. 8 Místa, kde respondenti tráví nejčastěji svůj volný čas

Tabulka č. 9 Osoby, se kterými respondenti tráví nejvíce svůj volný čas

Tabulka č. 10 Respondenti, podle odpovědí

Tabulka č. 11 Respondenti, podle způsobu trávení volného času

Tabulka č. 12 Respondenti, podle četnosti fyzické aktivity

Tabulka č. 13 Respondenti, dle zájmových kroužků

Tabulka č. 14 Respondenti, dle odpovědí

Tabulka č. 15 Respondenti, dle spokojenosti s trávením svého volného času

Tabulka č. 16 Respondenti, podle osob, které je nejvíce ovlivňují

Tabulka č. 17 Respondenti, podle činností, kterými se zabývají u počítače

Tabulka č. 18 Respondenti, podle hodin strávených u počítače

Tabulka č. 19 Kde, na kterém místě, trávíš nejčastěji svůj volný čas?

Tabulka č. 20 Jak trávíš nejčastěji svůj volný čas?

Tabulka č. 21 Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače?

Tabulka č. 22 Jak moc jsi spokojený s trávením svého volného času?

Tabulka č. 23 Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času?

Tabulka č. 24 S kým nejvíce trávíš svůj volný čas?

Tabulka č. 25 Kdo tě nejvíce ovlivňuje při volbě způsobu trávení volného času?

Tabulka č. 26 Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače? Chlapci

Tabulka č. 27 Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače? Dívky

Tabulka č. 28 Negativní odpovědi na otázku č. 5

Tabulka č. 30 Negativní odpovědi na otázku č. 8

Tabulka č. 31 Negativní odpovědi na otázku č. 12

Tabulka č. 32 Negativní odpovědi na otázku č. 13

SEZNAM PŘÍLOH

PI Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Renata Filipová a jsem studentkou bakalářského studia oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, Fakultě humanitních studií, Institutu mezioborových studií v Brně. V současné době vypracovávám bakalářskou práci na téma volný čas dětí a prevence sociálně patologických jevů. Dotazník je zaměřen na výzkum toho, jak děti druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas. V souvislosti s tím bych Vás ráda požádala o pomoc s vyplněním dotazníku. Dotazník je zcela anonymní a výsledky z něj budou použity pouze ke zpracování praktické části mé bakalářské práce.

Předem Vám děkuji za ochotu.

Renata Filipová

1) Pohlaví:

- chlapec
- dívka

2) Kde bydlíš?

- na vesnici
- ve městě

3) Žiješ:

- v úplné rodině (otec, matka, sourozenci – nemusí být)
- v neúplné rodině (jen s jedním z rodičů, sourozenci – nemusí být)

4) Kolik máš sourozenců?

- 0
- 1
- 2
- 3
- více než 3

5) Myslíš si, že ti rodiče věnují dostatek svého času?

- ano
- ne

6) Kde, na kterém místě, trávíš nejčastěji svůj volný čas?

- doma
- venku v přírodě
- na hřišti
- v zájmovém kroužku
- v nákupním středisku
- jinde – kde?

7) S kým nejvíce trávíš svůj volný čas?

- s kamarády
- s rodinou
- sám/ sama
- s někým jiným

8) Myslíš si, že svůj volný čas trávíš podle svých představ?

- ano
- ne

9) Jak trávíš nejčastěji svůj volný čas? (vyber maximálně 2 možnosti)

- čtu si knihy
- koukám se na televizi
- chodím do zájmového kroužku
- sportuji
- jsem venku s kamarády
- trávím čas u počítače
- učím se
- trávím čas s rodiči
- navštěvuji kavárny, restaurace, kina
- nakupuji
- nudím se
- jiné

10) Kolikrát týdně se věnuješ nějaké fyzické aktivitě/sportu?

- 1 - 2 krát týdně
- 3 - 4 krát týdně
- 5 a více krát týdně
- skoro vůbec

11) Jaký zájmový kroužek navštěvuješ?

- sportovní
- umělecký
- jazykový
- technický
- přírodovědný
- jiný – jaký?
- žádný

12) Nudíš se často ve svém volném čase?

- ano
- ne

13) Jak moc jsi spokojený s trávením svého volného času?

- velmi spokojen
- spokojen
- nespokojen
- velmi nespokojen

14) Kdo tě nejvíce ovlivňuje při volbě způsobu trávení volného času?

- rodiče, příbuzní
- kamarádi
- škola
- jiná osoba
- nikdo, dělám si, co chci

15) Jakou činností nejvíce trávíš čas u počítače?

- hry
- úkoly
- muzika, filmy
- surfování po internetu
- sociální sítě (např.: facebook)
- jiné

16) Kolik hodin denně trávíš u počítače?

- 0-1
- 2-3
- 3-5
- 5-7
- 8 a více